

Pozsony Ferenc

Az erdélyi magyar társadalom kutatásának eredményei

A népi kultúra iránti érdeklődés Európában a modern polgári nemzetek, nemzeti történelmek és kultúrák megteremtésének idején bontakozott ki, s tudományos szemléletüket elsősorban a romantikus kultúrakoncepció határozta meg. Különösen Kelet-Európában, ahol megkésett a modern polgári államok kialakulása, ebben a lázas nemzetépítési korszakban az értelmiségiek nagy szerepet szántak a népi kultúrának a nemzeti kultúra megteremtésében. Ebben a korszakban a kutatások főként a szellemi kultúra vizsgálatára, tehát népmesék, mondák, hiedelmek, dalok és balladák összegyűjtésére irányultak, s csak a 19. század végén, elsősorban csak a szecesszió hatására kezdtek tudatosabban foglalkozni a díszített tárgyakkal, mivel elsősorban a népi díszítőművészet segítségével szándékoztak megalkotni egy új, nemzeti jellegű művészetet (Kósa 1989: 44–84, Malonyay 1907–1922).

Az európai néprajztudomány intézményesülése és kialakulása ugyanakkor szorosan összefüggött a tudományok belső differenciálódásával, melynek eredményeképpen az irodalom- és természettudományi stúdiumok mellett fokozatosan polgárjogot nyert a társadalomtudományi diskurzus is (Lepenies 2001). A néprajz első jelentősebb szintézise, mely a két világháború között finalizálódott, még két (tárgyi és szellemi) fejezetben mutatta be a népi kultúrát, mivel viszonylag későn, csak az 1930-as években kezdett egyre inkább körvonalazódni a paraszti társadalom szakszerű és módszeres kutatásának igénye.¹

A két világháború közötti korszakban, a Trianont követő évtizedekben jelentkező fiatal értelmiségi réteg elsősorban a parasztságban vélte megtalálni a magyarság megújulásának tartalékait. Az új értelmiségi generáció szemléletében a magyar nemzethez való tartozás tudata már szorosabban összekapcsolódott a falusi társadalom reális ismeretének igényével és a népi

¹ A *Magyarság Néprajza* első kiadása 1933–1937 között jelent meg. Második bővített változatát Viski Károly szerkesztette (lásd Viski 1941–1943).

közösségek felé fordulással (Györffy 1939). A *népi írók* mozgalma, valamint a vele párhuzamosan kibontakozó magyar szociográfiai irodalom alapvetően ezt a tájékozódást tükrözte (Erdei 1938, 1940, 1941, Cseke 2001). Eredményeik nagy hatást gyakoroltak a fiatalabb etnográfus nemzedékekre is, akiket elsősorban arra serkentettek, hogy a paraszti társadalmat és kultúrát mindig egységében, komplex módon vizsgálják (Fél 1935, 1941, 1944, 1948). Az erdélyi társadalomnéprajzi kutatások kibontakozásában (a magyarországi eredmények mellett) nagy szerepet játszottak a francia, a német és a román szociológiai iskola eredményei is (Balázs S. 1979, Gusti 1976, Tönnies 1983, Venczel 1980: 137–141).

Az erdélyi társadalom kutatása a két világháború közötti korszakban

A nyugati nagyhatalmak az első világháborút lezáró békeszerződések alapján Erdélyt Romániának ítélték. A hirtelen kisebbségi helyzetbe került magyarságnak ebben az új politikai és társadalmi kontextusban gyökeresen újra kellett fogalmaznia saját helyét.² A hatalmi és a politikai struktúrák radikális megváltozása nyomán a magyar értelmiségi és politikai rétegnek először is merészebben szembe kellett néznie az erdélyi régió igazi, reális etnikai, társadalmi és gazdasági szerkezetével. A többségi státuszról hirtelen kisebbségi sorsba került erdélyi magyar értelmiségi elit, érdekes módon, ebben az új helyzetben már sokkal érzékenyebbé vált a társadalmi problémák iránt, mint korábban. Az idősebb nemzedék tagjai ezt az új politikai helyzetet azonban csak átmeneti, ideiglenes időszaknak vélték, s titkon annak megváltoztatására, tehát revíziójára készültek.

Miközben a közép- és az idősebb generáció tagjai nem tudtak szabadulni az államnemzeti koncepcióiktól, Erdélyben felnőtt egy olyan új magyar nemzedék, mely egyetemi tanulmányainak jelentős részét már a Trianont követő évtizedben végezte, tehát szocializálódását alapvetően meghatározta a fiatal román nemzetállam kisebbségekkel kapcsolatos napi gyakorlata és politikája. Ez az új generáció tudatosan és gyökeresen szakítani igyekezett a

² Kós Károly 1921-ben Paál Árpáddal és Zágoni Istvánnal közösen jelentette meg a *Kiáltó Szó* című röpiratát, melynek szerzői így fogalmaztak: „Dolgoznunk kell, ha élni akarunk, és akarunk élni, tehát dolgozni fogunk...” (lásd Balogh E. 1994: 129).

csodavárással, s határozottan új, cselekvő stratégiák kidolgozását kezdeményezte (Venczel 1935b).

A két világháború közötti évtizedek erdélyi magyar tudományos életét alapvetően az határozta meg, hogy a világháború végén a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Szegedre költözött, s Erdélyben államilag támogatott intézet nem foglalkozott a romániai magyar kultúra, történelem, társadalom szakszerű kutatásával. Mivel a fiatalok rendszeres anyanyelvű egyetemi képzése sem oldódott meg, a református, katolikus, unitárius egyházak elsősorban közös irányítás alatt álló „láthatatlan” kollégiumokban próbálták biztosítani a kolozsvári román egyetemen tanuló magyar hallgatók sokoldalú képzését. György Lajos, az 1928-ban létrehozott Tanulmányi Bizottság felügyelőjeként, különböző szemináriumokat szervezett a Kolozsvárt tanuló egyetemistáknak, elsősorban a hajdani magyar egyetem helyben maradt oktatóinak segítségével. Ezekben az egyházi kollégiumokban egyfajta alternatív egyetemi képzésben és megfelelő ösztöndíjban részesítették a legtehetségesebb diákokat, s ugyanakkor kineveltek egy olyan új értelmiségi réteget, mely képes volt szakszerű, rendszeres, tudományos feladatok elvégzésére is (Bárdi 1995: 110–114). Ezekben a kollégiumokban már cselekvő módon részt vettek azok az egyetemisták is, akik később a fiatalok által szorgalmazott erdélyi magyar kezdeményezések és mozgalmak (pl. *Erdélyi Fiatalok* és *Hitel* köre) meghatározó, vezető egyéniségeivé váltak.

A két világháború közötti korszakban elsősorban az Erdélyi Múzeum-Egyesület próbálta pótolni (éppen saját kiadványaival, vándorgyűléseivel és gyűjteményeivel) egy magyarság- és kisebbségkutatással foglalkozó, államilag támogatott intézet helyét (Benkő 1993: 3–5).

A mostoha körülmények ellenére, csakhamar három olyan összefoglalás is született, mely a Trianon óta eltelt évek erdélyi történéseit próbálta évkönyv formájában bemutatni és értelmezni. Az első kiadvány címét, Győri Illés István, annak szerkesztője Apor Péter híres emlékiratától (*Methamorphosis Transylvaniae*) kölcsönözte, melyben elsősorban a romániai városi magyarság életének összefoglalására vállalkozott (Győri 1937). A második helyzetelemzés, Kacsó Sándor évkönyve, elsősorban a romániai magyar sors ismeretlen oldalait összegezte (Kacsó 1937), míg a harmadik, a Sulyok István és a Fritz László által készített összegezés már konkrét kérdőíves felmérésre alapozott, s elsősorban a romániai magyarság gazdasági, közösségi és művelődési életében bekövetkezett alapvető változásokat mutatta be (Sulyok–Fritz 1930).

Az évkönyvek mellett csakhamar megszülettek az első tudományos jellegű eredmények és helyzetfelmérések is. Jakabffy Elemér az 1930-as hiva-

talos romániai népszámlálás kritikáját végezte el, továbbá a Páll Györggyel közösen írt könyvében a bánági magyarság nagyon bonyolult helyzetét tárta fel a két világháború közötti időszakban. Szász Zsombor Budapesten jelentette meg a Romániához kapcsolt Erdélyről szóló helyzetjelentését (Jakabffy 1934). Mikó Imre inkább a jogi megközelítést választotta, s tanulmányjaiban a román alkotmány által szavatolt kisebbségi jogok nemzetközi összehasonlítását végezte el, miközben a kutatók figyelmét egyre inkább az erdélyi falusi magyar közösségek felé is fordította (Mikó 1932). A székelyföldi falvak szociális problémáira, az egyre súlyosbodó elszegényedési és migrációs folyamatokra elsősorban Böződi György figyelmeztetett nagy vitát kiváltó szociográfiai munkájában (Böződi 1938).

Önálló magyar tudományos intézetek hiányában a két világháború közötti erdélyi tudományos életben nagy mértékben felértékelődött a különböző folyóiratok szerepe. Mivel az *Erdélyi Múzeum*, az Erdélyi Múzeum-Egyesület tudományos periodikája ebben a korszakban is megőrizte „akadémiai” jellegét, elsősorban a fiatalok által szerkesztett, mozgékonyabb kiadványok reagáltak érzékenyebben, dinamikusabban és kritikusabban a korabeli politikai, társadalmi, gazdasági és művelődési eseményekre. Ezek közül azonban csak a Jakabffy Elemér által, 1922–1942 között szerkesztett *Magyar Kisebbség* vált nemzetközi szinten is számon tartott, elismert, színvonalas kisebbségvédelmi periodikává (Balázs S. 1995: 146).

Az 1930–1940 között megjelent *Erdélyi Fiatalok* című folyóirat elsősorban az 1930-as évek erdélyi szellemi és társadalomtudományi vitáiban játszott fontos szerepet (Balogh E. 1981: 483–485, Cseke 1988). A László Dezső és Jancsó Béla által szerkesztett periodika deklaráltan felvállalta a világnézeti semlegességet és az erdélyi falu szociális problémáira való odafigyelést, éppen ezért már indulásakor számtalan vitát gerjesztett. Ennek írói körét elsősorban azok a fiatal, protestáns értelmiségiek alkották, akik már Románia keretében, tehát kisebbségi keretek között szocializálódtak, majd később igen jelentős szerepet vállaltak különböző erdélyi faluszemináriumok és kutatási pályázatok megszervezésében. Termékeny kapcsolatot tartottak fenn Dimitrie Gusti falumozgalmával is, de ugyanakkor elsősorban a vidéken élő magyar értelmiségi réteg helyét, küldetését, hivatását, szerepét és feladatait fogalmazták meg különböző kiadványaikban (például falufüzetekben) (Balogh E. 1981: 541, Gyallay-Papp 1931, Demeter 1931, 1932, Mikó 1932, Cseke 1988).

Venczel József és Makkai László 1936-ban indította újra a Kolozsvárt alapított, *Hitel* című folyóiratot, mely egészen a második világháború végéig,

1944-ig működött. A kiadvány munkatársai elsősorban ahhoz a fiatal értelmiségi réteghez szóltak, mely alapvető felelősséget érzett az erdélyi magyarság sorsáért. A kiadványhoz tartozók cselekvő részt vállaltak a Vásárhelyi Találkozó megszervezésében is, s külön számot szenteltek annak bemutatására. Írásaikkal elsősorban realisabb önismeretet, valamint szakszerűséget próbáltak meghonosítani az erdélyi értelmiségi magyar diskurzusokban. Szakszerű szociológiai, statisztikai és történeti megalapozottságú tanulmányaik a Romániához csatolt Erdély gazdasági, politikai, művelődési viszonyainak következetes, objektív, tudományos és valóságghű bemutatását valósították meg. A folyóirat köré csoportosulók, Széchenyi István 1830-ban megjelent *Hiteléhez* hasonlóan, mélyreható, demokratikus reformokat sürgették a királyi Romániában is (Balogh E. 1991: 250–251, Venczel 1980, 1988).

A kolozsvári magyar egyetemisták és fiatal értelmiségiek nagy népszerűségnek örvendő falukutató táborokat szerveztek a két világháború közötti időszakban (Venczel 1935, 1993). Báró Bánffy Ferenc 1931 nyarán öt kiváló egyetemi hallgatót látott vendégül kolozsborsai birtokán. Ebben az első falujárásban Demeter Béla, Miklós András, Mikó Imre, Pálffy Zoltán és Szabó Géza vett részt, akik Borsa völgyének kilenc falujában vizsgálták meg a magyar falusi közösségek helyzetét.³ A következő csoportos kutatótábort Szabó T. Attila vezette 1936-ban, a kalotaszegi Bábonyban. A kolozsvári egyetemi hallgatók 1941–1944 között, a „kicsi magyar világban” több alkalommal szerveztek csoportos alapkutatást a Szolnok-Doboka megyei Bálványosváralján. Sajnos a Venczel József által következetesen és módszeresen megtervezett alapkutatás eredményei, elsősorban a háborús események miatt, nem tudtak finalizálódni és önálló kötetben megjelenni, éppen ezért 1944 után szétszóródtak, egyéni műhelyekben vagy különböző intézmények levéltáraiban lappangnak (Marosi 1941, Imreh I. 1967, 1978: 5–18).

Észak-Erdély a második világháború idején, 1940–1944 között újból Magyarországhoz tartozott (lásd Balogh B. L. 2002). Ez az új politikai helyzet csakhamar új esélyt és keretet teremtett az erdélyi magyar tudományos élet számára is. A Szegedről visszaköltözött Ferenc József Tudományegyetem keretében nagy lendülettel indult a szakemberek képzése. A magyar állam jelentős támogatásával, viszonylag rövid idő alatt, változatos oktatási és tudományos intézményrendszer épült ki Erdélyben. Már 1940 őszén megalkotották az Erdélyi Tudományos Intézetet, mely csakhamar szerteágazó

³ Ennek a falujárásnak eredményei elsősorban az *Erdélyi Fiatalok* füzetekben tükröződnek (lásd Venczel 1935, 1993).

történeti, nyelvészeti és néprajzi kutatások bázisává nőtte ki magát. Fontos szerepet játszott a Borsa-völgyben folyó kutatások megszervezésében, 1940–1945 között évkönyvet jelentetett meg, s mintegy 30 tudományos tanulmánykötetet adott ki. A nagy igényességgel összeállított kiadványokban, pár év alatt megjelentek azok a kutatási eredmények, felmérések és helyzet-elemzések is, amelyek még korábban, a két világháború közötti évtizedekben születtek meg (például Mikó 1941).

Ezekben a zaklatott, háborús időkben, érdekes módon, újra a figyelem központjába kerültek az erdélyi magyar szóránközösségek. A protestáns értelmiségiek saját cselekvési programot dolgoztak ki a falusi diaszpórákban élő magyarság revitalizációjára (Imreh L. 1940). Közvetlenül a Bécsi Döntés után jelenhetett meg Vámszer Géza kötete a Szeben megyei Oltszakadáról, mely elsősorban a német nyelvsziget-kutatás hatása alatt született (Vámszer 1940, Weber-Kellermann 1986, Keményfi 2000). A korszak tudományos életét alapvetően meghatározó Venczel Józsefnek tulajdonítjuk annak az átfogó kutatási programnak a kidolgozását, mely 1942–1944 között kérdőívek segítségével, módszeresen felmérte az Észak-Erdélyben található magyar-román és román–magyar etnikailag vegyes családok helyzetét. A második világháború, s az azt követő ideológiai és politikai kontextus azonban sokáig megakadályozta és elnapolta a nagyon jelentős minőségű és mennyiségű, gondosan kitöltött kérdőív szakszerű feldolgozását. A hatalmas adatbázis sokoldalú elemzésére csak félévszázad múltán, az 1989-es fordulatot követő években, immár modern számítógépek segítségével kerülhetett sor (Tóth 1999).

Az 1940–1944 között folyó alapkutatások egyértelműen arra figyelmeztettek, hogy az 1918-at megelőző dualista korszak túlzott centralizációja végül is a különböző, Magyarországon élő etnikai csoportok közötti kapcsolatok terén csődhöz vezetett. Nagyon sok erdélyi magyar értelmiségi úgy érezte, hogy ebben az új korszakban megfontoltan újra kell fogalmazni Erdély anyaországhoz fűződő kapcsolatait. Az erdélyi értelmiségiek diskurzusai azt jelezték, hogy radikális paradigma- és szemléletváltásra van szükség, ami elsősorban a Budapestről küldött tisztviselők és vezetők kulturális, mentális mássága, sajátos viselkedése miatt tudatosodott a hétköznapok szintjén. Az erdélyi magyar elit réteg szövegeiben ebben a korszakban egyre inkább központba került a szétfejlődés és a kisebbségi autonómiák kérdése is. Miközben az erdélyi értelmiségi réteg jövőről alkotott képében egyre dominánsabbá vált a falu idealizálása, sokan azt sürgették, hogy elnapolhatatlan feladat, egy határozottan nemzeti elkötelezettségű, mély hivatásérzettel felvértezett, új fiatal elit kinevelése.

Viski Károly vezetésével, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen, már 1940-től megkezdődött a fiatal magyar néprajz szakos hallgatók képzése. Úttörő munkáját a Magyarországról érkezett Gunda Béla folytatta, aki Kolozsvárt is csakhamar meghonosította az európai néprajztudomány legújabb eredményeit. Döntő szerepe volt a funkcionalista társadalomszemlélet elterjesztésében, ugyanakkor, elsősorban balti (finn és svéd) példák alapján, kezdeményezte a kultúra térbeli tagolódásának rendszeres kutatását is. Gunda Béla 1941–1947 között Erdélyben olyan fiatal tudós nemzedéket nevelt fel, mely Kolozsvárról való távozása utáni évtizedekben is klasszikus értékű eredményeket tudott felmutatni. Habár a Gunda Béla nevével fémjelzett kolozsvári néprajzi iskola képviselői elsősorban a tárgyi kutatásokra koncentráltak, soha sem tévesztették szem elől a tárgyak szerves társadalmi, szellemi kontextusának vizsgálatát sem. Első ízben Gunda Béla hangsúlyozta Kolozsvárt a munkavégzéshez fűződő társadalmi kapcsolatok és intézmények szakszerű kutatásának jelentőségét (Gunda 1946). Hatására bontakozott ki dr. Kós Károly munkássága a 20. század második felében, aki elsősorban a termelő és a tárgyalkotó falusi ember kapcsolatrendszerét igyekezett tanulmányaiban feltárni és bemutatni (Kós 1972, 1976, 1979, 1999, 2000).

Az erdélyi társadalomkutatások másik meghatározó személyisége az 1940-es években Bónis György volt. Ezt a széles európai műveltséggel rendelkező fiatal tudóst 1940-ben nevezték ki a kolozsvári tudományegyetemre, ahol egészen 1947-ig különböző jogtörténeti előadásokat tartott. Habár nagyon rövid ideig tartózkodott Kolozsvárt, mégis nagy szerepe volt abban, hogy Erdélyben elkezdődött és fokozatosan kibontakozott a népi társadalom szakszerű vizsgálata. Bónis György legfontosabb kutatásai elsősorban a népi jog, értékrend és erkölcs vizsgálatára összpontosultak. Kiváló egyetemi előadásaiban és megjelentetett tanulmányaiban nagy hangsúlyt fektetett a székely és a középkori jog kapcsolatának elemzésére, valamint a rokonsági és az örökösödési rend feltárására. Kolozsvári éve alatt nemcsak terepmunkára sarkallta fiatalabb kollegáit, hanem arra is biztatta őket, hogy elsősorban megbízható, levéltári források alapján elemezzék és értelmezzék a régebbi korok társadalmi kapcsolatait, jogi értékeit és eljárásait.

Bónis György fiatal, kolozsvári tanítványainak (Imreh István, Kiss András, Tárkány Szücs Ernő) tudományos munkássága csak jóval később, a második világháborút követő évtizedekben bontakozott ki. Tárkány Szücs Ernő még Bónis irányítása mellett, itt Erdélyben, elsősorban Kalotaszegen kezdte el a népi jogszokások gyűjtését. Szerteágazó erdélyi terepkutatásait

később magyarországi és európai párhuzamok feltárásával és bemutatásával folytatta. Érdekes tény, hogy 1981-ben megjelentetett szintézisének legfontosabb tételeit legtöbbször erdélyi példákkal illusztrálta munkájában (Tárkány Szücs 1981).

Az erdélyi társadalom kutatása a szocialista korszakban

A kommunista és a totalitárius hatalom, már 1945-től, a hazai társadalom gyors átrendezésére, erőszakos homogenizálására törekedett, s éppen ezért is, egyáltalán nem volt érdekelt a társadalmi struktúrák reális átvilágításában, s nem szorgalmazta, és nem támogatta azoknak szakszerű, tudományos vizsgálatát sem. Mivel a sztálinista hatalom hamarosan retrográd diszciplinának bélyegezte a szociológiát és a néprajztudományt, kemény eszközökkel megakadályozta azoknak intézményesülését. A néprajz egyetemi oktatása Kolozsvárt már 1947–1949 között fokozatosan felszámolódott. Mivel a jelenkori társadalom folyamatainak módszeres vizsgálatára a szocialista korszak idején nem volt lehetőség, a kutatók jelentős része elsősorban a múltban kereste a „kulcsot” a recens folyamatok megértéséhez és értelmezéséhez.

Imreh István társadalomtörténeti kutatásai a 20. század második felében bontakoztak ki. Tudományos szemléletére nagy hatást gyakorolt az a francia történeti és szociológiai iskola, mely radikálisan szakított a társadalom vizsgálatának fesztivista jellegével, s egyre inkább a közösségek hétköznapjait állította a kutatások központjába. Másodsorban Ferdinand Tönnies, közösségről és társadalomról alkotott felfogását vallotta és fogadta el (Tönnies 1983). Harmadsorban szemléletére jelentős hatást gyakorolt a Dimitrie Gusti által kidolgozott és vezetett román monografikus szociológia is (Gusti 1976, 1978: 5–18, Balázs S. 1979). Venczel Géza tanítványaként cselekvően részt vállalt a Bálványosváraalján szervezett, csoportos kutatásokban (Imreh I. 1967). Legfontosabb témái a következők voltak: 1. a székelly falu társadalmának változása (Imreh I. 1994, 1999), 2. a székelly falusi intézmények (például falutörvények) fejlődése és szerepe (Imreh I. 1973, 1983), 3. az erkölcsi és a jogi értékrend változása Erdélyben (Imreh I. 1974, 1978: 195–207, Imreh–Pataki 1992: 283–317).

Egyed Ákos kötetei elsősorban az erdélyi társadalom történeti fejlődését mutatják be. Tanulmányaiban főként arra keresi a választ, hogy az 1848-as jobbágyfelszabadítást követő polgárosodás és modernizáció milyen hatást gyakorolt az erdélyi falvak társadalomszerkezetének, organikus struktúrái-

nak átalakulására (Egyed Á. 1994b). Műveiben mindig árnyaltan értelmezte, hogy régiókban hogyan bontakoztak ki a polgári társadalom és a gazdasági élet specifikus intézményei (például hitelintézmények), s a piac szerepének megnövekedése végül is milyen radikális változásokat okozott az erdélyi falusi közösségek életmódjában (Egyed Á. 1975, 1981, 1997, 2004). Legújabb kötetében azt elemzi, hogy a székely falusi társadalom szekreztében milyen alapvető változások történtek, milyen gyökeresebb fordulópontokat találunk mindennapi életükben a 17–19. századok idején (Egyed Á. 2006).

Kiss András, kolozsvári történész és levéltáros köteteit meg közleményeit elsősorban a napjainkban igencsak népszerű történeti antropológia szemléletének és módszereinek ösztönös alkalmazása jellemzi. Gazdag levéltári források segítségével nagyon alaposan dokumentált tanulmányában elsősorban Kolozsvár társadalomszerkeztének színességét, valamint specifikus intézményeit mutatja be (Kiss A. 1994, 2003). Újabb kötetében már a hivatalos és a népi jog, valamint az erkölcsi értékrend működését, valamint a deviáns személyek büntetését elemezte színes történeti példák segítségével (Kiss A. 1998). Nemrég Pál-Antal Sándorral együtt nemrég olyan forrásmunkát szerkesztett, melyben a boszorkányossággal megvádolt, deviánsnak tartott személyek társadalmi kapcsolatait tárta fel erdélyi levéltári dokumentumok révén (Kiss A. 1998).

Az 1968-as csehszlovákiai események hatására Romániában Ceaușescu-nak is módosítania kellett korábban alkalmazott keményebb nemzetiségi politikáján és gyakorlatán. Az ideiglenes hatalmi lazítás ellenére, a közelmúlt legfontosabb eseményeivel (például kulákozással, kollektivizálással) azonban továbbra is csak a szépirodalom foglalkozhatott. Például Sütő András nagysikerű, *Anyám könnyű álmot ígér* című dokumentumregénye rejtett írói eszközökkel végül is a sztálinista korszak kritikáját fogalmazta meg (Sütő 1972). Király László *Kék farkasok* című regénye, melyet a nem-felejtés és a rendteremtés szándékával alkotott szerzője, szintén a közelmúlt erdélyi magyar falujának árnyalt leírását teremtette meg (Király 1972). Ebben az ideológiai enyhülésben a társadalomtudományokon belül újra megerősödött a szociológia. Ezt a nyitást tükrözte a börtöntjárt, meghurcolt Venczel József rehabilitálása, a kolozsvári egyetem szociológiai tanszéken való alkalmazása, valamint összegyűjtött tanulmányainak kiadása (Venczel 1980). Az Imreh István szerkesztésében, 1978-ban megjelent, *Változó valóság* című kötet már olyan szociográfiai tanulmányokat adott közre, amelyek elsősorban a mezőgazdaság erőszakos kollektivizálását kísérő társadalmi folyamatokat (például városra történő migrációt követő beilleszkedési nehézségeket,

tehát a mesterséges iparosítás és erőltetett urbanizáció következményeit stb.) mutatták be (Imreh I. 1978).

Aradi József, Gáll Ernő, Imreh István, Nagy Olga és Péntek János irányítása mellett 1978 őszén, Kolozsvárt megkezdte működését a *Korunk* című folyóirat társadalomnéprajzi köre (Borbély É. 2001). Ebben a csoportosulásban elsősorban olyan fiatal egyetemisták vettek részt, akik néprajzi, szociológiai és antropológiai módszerekkel szándékoztak vizsgálni Erdély társadalmának felgyorsult változását. A folyóirat szerkesztőségében hetente szemináriumokat, megbeszéléseket szerveztek meghívott rangos előadók részvételével. Ezekon a közös vitákon elsősorban a következő témákat tárgyalták: etnikai mobilitás erdélyi magyar szórványokban, ingázás, tinédzserek értékorientációja, családszerkezet átalakulása, értelmiségi sorsok, individualizálódás, egykézés, kalotaszegi falvak elnéptelenedése és előregevése, erdélyi városok hagyományos etnikai szerkezetének megváltoztatása stb. Ennek a szellemi műhelynek a hatására a *Korunk* folyóirat évkönyve 1982-ben *Metamorphosis Transylvaniae* címmel jelent meg, s benne a szerzők elsősorban az előbb felsorolt témákat tárgyalták (Herédi 1982). A folyóirat szerkesztőségében működő csoportosulás 1979-ben alaputatásokat kezdeményezett Kolozsvár lebontásra ítélt Hóstátjaiban és a mezőszéki Magyarorszádon. Ennek a körnek a hatására született meg később Píllich László könyve a kolozsvári hóstáti magyar közösségek felszámolásáról, valamint a város hagyományos etnikai, társadalmi és kulturális szerkezetének erőszakos megváltoztatását kísérő jelenségekről (Píllich 1985).

Egyed Péter 1984-ben szerkesztette, a *Változó valóság* című szociográfiai tanulmánygyűjtemény második kötetét. A kiadvány szerzőinek jelentős része, az 1968-as ideológiai nyitás után végezte szociológiai tanulmányait, éppen ezért új fogalmi- és szaknyelvet, korszerű módszereket honosítottak meg írásaikban. A kötet elsősorban az 1962-es romániai kollektivizálást követő migrációs folyamatok demográfiai, társadalmi és kulturális hatásait elemzi városi terepen végzett alaputatások segítségével. A szakszerűen elkészített dolgozatok részletesen elemzik például a Korond melletti atyhaiak temesvári közösségét, a kolozsvári Hóstát magyar népességének szerkezeti alakulását, az egykézés elterjedését, a falusi népesség fogyását, előregevéését, a városi lakosság számának hirtelen megnövekedését kísérő jelenségeket, a társadalmi mobilitást, az ingázás hatásait, valamint a falun dolgozó értelmiség életmódját, fluktuációját (Egyed P. 1984).

Nagy Olga 1974–1978 között Havadon szervezett komplex falukutatást, a korábbi erdélyi meg magyarországi monografikus kutatások hatására és

mintájára. A havadi vizsgálat koncepciójának kidolgozásában Nagy Olga jól hasznosította az Átányban és a Varsányban végzett csoportos kutatások eredményeit (Bodrogi 1978, Fél–Hofer 1997). Sajnos, a havadi vizsgálatok eredményei csak megkésve jelentek meg, s az ezredfordulóra időközben elavultak a negyedszázaddal korábban gyűjtött anyag értelmezései és értékelései (Nagy O. 2000, 2002).

Az erdélyi magyar kutatók, elsősorban Salamon Anikó kezdeményezésére, az 1970-es években egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a népi önéletírások, elmesélt élettörténetek kutatására. Ez az irányzat voltaképpen a magyar folklorisztika korábbi, iskolát teremtő kezdeményezéseit folytatta tovább, mely az egyéniség kivételes szerepét hangsúlyozta. Az arctalan tömeg helyett ennek a módszernek a szorgalmazói elsősorban arra figyeltek, hogy a falusi társadalom szűkre szabott hálóján belül az egyének hogyan konstruálhatják meg életpályájukat. Az egyéniség szerepének bemutatását teljesítette ki a Nagy Olga szerkesztésében 1975-ben megjelent Győri Klára által leírt élettörténet (Győri 1975). Mivel a Széken élő asszony nyíltan feltárta egy önmagába bezárkózott mezősi falu szemérmesen elrejtett, belső titkait, csakhamar nagy vitát váltott ki a kiadvány megjelenése. Utána hamarosan még öt életrajz jelent meg, a bukaresti Kriterion Könyvkiadó gondozásában (Salamon 1979). Majd Pillich László és Vetési László szerkesztésében, újabb népi önéletírásokat olvashattunk (Pillich–Vetési 1987). Szintén Nagy Olga rendezte sajtó alá Kocsis Rózsi önéletírását, aki elsősorban arról vallott írásában, hogy a falusi, zártabb közösség szorításában élő parasztasszony hogyan próbálja megvalósítani saját álmait, elképzeléseit, személyiségét (Kocsis R. 1988). A Kibéden élő Ráduly János 1987-ben jelentette meg a gazdai szolgák elmesélt élettörténeteit (Ráduly 1987). A kötet megjelentetése nagy vitát váltott ki, mely elsősorban a Bukarestben megjelenő *A Hét* című folyóirat hasábjain bontakozott ki, s végül is egyértelműen tisztázta az elmesélt élettörténetek dokumentumértékét és korlátait, valamint az oral history módszer alkalmazásának buktatóit (Biró A. 1987).

Nagy Olga munkássága nagy hatást gyakorolt az erdélyi társadalomnéprajz kiteljesedésére. Pályájának elején még népmesék gyűjtésével foglalkozott, később azonban felfedezte az önéletírásokban, elmesélt élettörténetekben rejlő újabb kutatási és értelmezési lehetőségeket is. A széki Győri Klára és Kocsis Rózsi példája azt erősítette meg benne, hogy az erdélyi magyar falvak társadalmában az asszonyok nagyon specifikus helyet foglaltak el, s rendszerint csak szűk korlátok között tudták megvalósítani az önmagukban rejlő lehetőségeiket és képességeiket. Következő kötetekben elsősorban azt

mutatta be, hogy a falusi asszonyok hogyan élték meg érzelmi, szerelmi életüket, s az egyéniség jogait kereső, deviánsnak tartott személyekre hogyan sújtott le a falusi társadalom zárt világa (Nagy O. 1977, 1983, 1994). Amikor a gyorsan modernizálódó nyugati társadalmakban megkezdődtek a feminista mozgalmak és kutatások, Nagy Olga azoktól függetlenül, szinte ösztönösen rátalált a hasonló témákra és értelmezési lehetőségekre. Saját eredményeit hamarosan külön kötetben szintetizálta, mely az erdélyi asszonysors monografikus igényű, kitűnő összefoglalása (Nagy O. 1988). Nagy Olga egész munkássága azt bizonyítja, hogy a paraszti erkölcs és értékrend mennyire változó társadalomra és kultúrára épül. Újabb nagyszabású szintézisében éppen a törvények szorításában élő parasztemberek dinamikus élet- és értékrendjét vizsgálta meg (Nagy O. 1989). Ezt a munkáját az erdélyi magyar társadalomnéprajz egyik csúcsteljesítményének tartjuk. Idegen nyelvű változata bizonyára az európai néprajz méltatott társadalomnéprajzi összefoglalója lehetne.

A romániai magyar társadalom kutatása az 1989-es rendszerváltás után

Az 1989-es romániai változások utáni évtized társadalomnéprajzi és antropológiai kutatásait alapvetően meghatározta a rendszeres néprajzi és szociológiai oktatás újraindulása és kibontakozása, valamint egy alternatív jellegű kutatói és oktatói intézményrendszer (például KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kriza János Néprajzi Társaság, magyar nyelvű szociológiai és antropológiai csoportok a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen, valamint a Max Weber Szociológiai Szakkollégium) kialakulása.

Péntek János a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelv és Kultúra Tanszékén 1990 szeptemberében beindította a magyar néprajz egyetemi oktatását, mely a 2000/2001-es tanévtől kezdődően már főszakként működik. A Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék végül is több mint tíz esztendő után, csak 2002-től kezdte meg önálló tevékenységét. Elsősorban ez az intézmény biztosítja az erdélyi magyar néprajzos szakemberek egyetemi képzését. A kolozsvári néprajzi tanszék háttérintézményével, a Kriza János Néprajzi Társasággal együtt már 1991-től olyan rendszeres alapkutatásokat szervezett, melyek elsősorban az erdélyi és a moldvai magyar falusi közösségek társadalomszerkezetének átalakulását dokumentálták.

A tanszék és társaság már 1991-től kezdődően, elsősorban Pozsony Ferenc és Tánczos Vilmos irányításával széleskörű jelenkutatást kezdeményezett a moldvai csángó falvakban (Kinda–Pozsony 2005, Pozsony 1997, 1999, Tánczos 1996, 1997). Második jelentős programjuk az erdélyi magyar szórványközösségek család- és társadalomszerkezetének vizsgálatára irányult (Pozsony–Szabó 2004). Keszeg Vilmos kezdeményezésére és irányításával az erdélyi magyar szórványlelkészek életútját, a régi arisztokráciáról forgalmazott képet, valamint a népi specialisták társadalmi szerepét vizsgálták meg az életrajzi és narratológiai módszerekkel (Keszeg 2001, 2005). Pályakezdő, fiatal néprajzkutatók elsősorban az 1989 után kibontakozó társadalom- és gazdaságszerkezeti átalakulásokat, a modernizációt és a globalizációt kísérő életmódváltozásokat vizsgálják napjainkban (Peti–Szabó 2006).

A Kriza János Néprajzi Társaság számtalan társadalomnéprajzi jellegű konferenciát szervezett a rendszerváltozást követő másfél évtizedben, Erdély különböző településeiben. Ugyanakkor kiadványaiban is nagy hangsúlyt fektetett a legújabb társadalomnéprajzi eredmények megjelenítésére és megismertetésére. A Társaság az elmúlt tíz év alatt fokozatosan a kolozsvári tanszéken folyó néprajzi oktatás háttérintézményévé vált, szakkönyvtára, archívuma, infrastruktúrája, könyvsorozatai elsősorban a néprajz szakos egyetemisták, valamint pályakezdő fiatal kutatók munkáját segíti elő. A két intézmény 1991-től rendszeres alapkutatásokat kezdeményezett a Moldvában élő csángók társadalom- és családszerkezetének, akkulturációjának, valamint identitásának szakszerű vizsgálatára. Ezekből a csoportos kutatásokból már több kötet is megjelent (lásd Pozsony 1997, 1999, Tánczos 1996, 1997, Kinda–Pozsony 2005, Ilyés–Pozsony–Tánczos 2006).

A romániai rendszerváltozást követő gazdaság- és családszerkezeti kutatásokat elsősorban a Kolozsvárra meghívott magyarországi vendégtanárok (például Benda Gyula és Sárkány Mihály) előadásai serkentették. Kiemeljük, hogy Kotics József rendszeres történeti-antropológiai előadásai elsősorban az erkölcsi értékrend és gyakorlat folyamatos változásának stúdiumait inspirálták (Bokor 1999, 2005, Kinda 2005, Szőcsné Gazda 2001). Szintén Benda Gyula és Kotics József kezdeményezésére bontakoztak ki Erdélyben a keresztelési, házassági és a temetési anyakönyvek, írott források felhasználásán alapuló családszerkezeti kutatások, melyek árnyaltabban mutatták be a polgárosodás, a modernizáció és a kultúraváltás hatásait (Pozsony–Szabó 2004). Az írott források és a terepen készített életinterjúk segítségével kibontakozó családvizsgálatok végül is feltárták a nemzedéki, nemi kapcsolatok és szerepek gyökeres átalakulását, a gyermekek szocializációjának

radikális átrendeződését, az egyre szélesedő, tömeges mobilitási gyakorlatok hatását, az elzárt települések lakosságának előregedését, elnéptelenedését, intézményrendszerének csendes leépülését stb (Pozsony 2000b, 2000c, 2007, Turai 2002, 2003, 2004, 2005).

Az erkölcsi értékrend vizsgálata újabban népszerű a fiatalabb erdélyi néprajzkutatók körében is. Barabás László korábbi kutatási eredményei azt jelzik, hogy az egyház milyen szerepet játszott a falusi társadalmak erkölcsi értékrendjének modellálásában, ellenőrzésében és a deviánsok kezelésében (Barabás 1994). Bokor Zsuzsa 18. századi perek írott anyagai alapján elemezte a különböző torjai társadalmi rétegek közötti kapcsolatokat és érdekellentéteket (Bokor 1999). Szócsné Gazda Enikő pedig az orbaiszéki református esperesség által készített vizitációs jegyzőkönyvek alapján mutatta be, hogy a 17–19. századokban hogyan változott meg a székely falvak erkölcsi értékrendje (Szócsné Gazda 2001). Kotics József elsősorban azt vizsgálta, hogy a modernizáció és az individualizáció hogyan strukturálta át az archaikus moldvai csángó falusi közösségek erkölcsi rendszerét, s a társadalmi kontrollnak milyen szimbolikus és közösségi formái élnek ott napjainkban (Kotics 2001).

Hajdú Farkas Zoltán tanulmányaiban és kötetekben, elsősorban a szimbolikus antropológia eszköztárával és módszereinek segítségével kutatta a kölcsönös segítség és intézményeinek, a székely kalákának, valamint a szász Nachbarschaftnak a rejtettebb társadalmi funkcióit, jelentéseit, analógiáit és különbségeit (Hajdú 1986, 1993, 2001). Az 1989-es romániai változások után több magyar és román nyelvű összefoglalás is megjelent a székely és a szász falvak reciprocitáson alapuló kapcsolatairól, intézményeiről, a kalákákról és a szomszédságokról (Pozsony 1997b, Pozsony 1998: 17–36, Mihăilescu 2003). Pozsony Ferenc több dolgozatában mutatta be az erdélyi magyar és szász településekben működő szomszédság-, legény-, leány- és asszonyegyletek jellegzetes struktúráját, funkcióját, szimbolikus szerepét, működését, párhuzamait és kölcsönhatásait (Pozsony 1992, 1995, 1997b, 1997c).

Az 1989-es rendszerváltozás után Romániában viszonylag lassan és nehezesen, de megkezdődött a szántóföldek, kaszálók, legelők és erdők fokozatos visszaszolgáltatása. Ez a folyamat csakhamar korábbi kapcsolatrendszerek és intézmények újraéledését, valamint vizsgálatát tette időszerűvé. Az utóbbi időszakban elsősorban Bárh János és Garda Dezső foglalkozott rendszeresen a székelyföldi társadalom belső tagoltságával, a hegyi tanyák kialakulásával, a közbirtokosságok meg tizesek funkcióival, szerkezetével és működésével (Bárh 1998, 2001, 2006, 2007, Garda 1978, 1994, 1998, 1999, 2002, 2003).

Nagy Olga társadalomnéprajzi kutatásait elsősorban Zakariás Erzsébet folytatta tovább az 1990-es években. Megjelentetett disszertációjában elsősorban az erdővidéki magyar asszonyélet és sors sajátosságait vizsgálta meg. Monográfiájában elsősorban az angolszász antropológia legújabb eredményeinek segítségével elemezte a nemi csoportok és szerepek működését Erdővidéken. Könyvében árnyaltan értelmezte az asszony helyét a székely családban, háztartásban, a gazdasági és a rituális életben, valamint a rokonság és a lokális társadalom hálójában (Zakariás 2000). Második kötete a moldvai csángó asszonyok hétköznapi életvilágát mutatja be magyar, román és angol nyelvű tanulmányszövegek, valamint dokumentumértékű illusztrációk, fényképek segítségével (Zakariás 2006a). Harmadik egyéni kötete a hagyományos társadalmakra jellemző asszonyi tudás szerveződését és működését tárja az olvasók elé (Zakariás 2006b).

Keszeg Vilmos azt vizsgálta meg, hogy egy mezőségi asszony levelezése hogyan tükrözi annak kapcsolathálóját, kommunikációs kísérleteit és gyakorlatát (Keszeg 1996). Az újabb kutatások feltárták azt is, hogy a vénleányok mennyire marginalizált helyet foglaltak el a szüntelenül változó erdélyi falusi társadalomban, továbbá milyen eljárásokkal „kezelték” őket (Pozsony 2000a). Más vizsgálódások pedig éppen azt mutatták be, hogy a zártkörű asszonymulatságok, egyfajta biztonsági szelepként, hogyan segítették elő az aszimmetrikus férfi-női viszony stabilizálását, s a polgárosodás hatására a leányok és az asszonyok milyen specifikus egyesületeket hoztak létre (Pozsony 1992, 1995).

Az erdélyi családok szerkezetével, társadalmi és etnikai mobilitásával, a rokonsági terminológiával kapcsolatban Erdélyben is születtek figyelemre méltó eredmények. Például a magyar rokonsági elnevezések rendszerének változásáról Lőrinczi Réka készített kismonográfiát (Lőrinczi 1980). A Dél-Erdélyben élő bürkösi magyarok és szászok családszerkezetét és etnikai mobilitását Vetési László vizsgálta meg módszertani szempontból újszerű, példaértékű tanulmányaiban (Vetési 1978, 1982). Az anyakönyvek segítségével végzett családrekonstrukciós vizsgálatok erdélyi eredményei csak az utóbbi években kezdtek szórványosan megjelenni. Például Dimény Attila a Kézdivásárhely szomszédságában fekvő Oroszfaluban elemezte az endogám és exogám házasságok alakulását (Dimény 1999). Bolovan Sorina Paula pedig a 19–20. századok idején vezetett anyakönyvek segítségével vizsgálta meg és hasonlította össze három Kolozs megyei falu (Erdőfalva, Kisesküllő és Körösfő) családszerkezetét (Bolovan 1999). A kolozsvári magyar néprajzi műhelyben, Pozsony Ferenc irányítása mellett, Ágoston Palkó

Emese Sztána, Zsobok és Kispetri, Bánházi Emőke Margitta, Szabó Márta Magyarlapád, Jakab Ágnes pedig Kőrispatak anyakönyveit dolgozta fel. Az egyházi és az állami levéltárakban megőrzött keresztelési, házassági és temetési összeírások segítségével voltaképp bemutatták egy-egy településen élő lakosság számának természetes gyarapodását vagy fogyását, valamint a felekezeti, a lokális és az etnikai endogámia/exogámia alakulását (Pozsony–Szabó 2004).

A kolozsvári Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék valamint a Kriza János Néprajzi Társaság keretében folyó családszerkezeti kutatások elsősorban a szórványhelyzetben élő magyar közösségek mobilitási kísérleteire és gyakorlataira összpontosítottak, de feltárták a lassan elnéptelenedő falvakban teljesen magukra maradt öregek társadalmi, gazdasági helyzetét, mindennapi életét és jövőképét is (Kovács 2000, Pozsony 2000b, 2000c, Turai 2000). Az idős generációk kutatásához hasonlóan (a szerény eredmények ellenére) továbbra is elhanyagolt Erdélyben a fiatal nemzedékek komplex, alaposabb vizsgálata (Pozsony 1997c, Rostás 1989, Veres 2000a, 2000b). A legjelentősebb eredmény Gazda Klárától származik, aki az eszterneki székely kisgyermekek társadalomba való belenevelődéséről írt komplex, rendszeres monográfiát (Gazda 1980). A kolozsvári magyar szociológusok közül napjainkban elsősorban Veres Valér kutatásai irányultak a romániai fiatalok helyzetének, identitásának és jövőképének feltárására (Rostás 1989, Csata–Erdei–Gábor–Nagy–Papp–Veres 2005, Horváth 2003, 2004, Veres 2004b).

A legújabb kutatások pontosan bemutatták, hogy a 20. század idején az erdélyi falusi és városi lakosság milyen gyökeresebb életformaváltáson ment át (Diószegi–Süle 1990). Míg a második világháborúig egy viszonylag lassúbb ütemű polgárosodás modellálta az erdélyi magyarság életét, addig a szocialista korszakban a hatalom mesterségesen gerjesztett, erőszakos modernizációs folyamatot indított el (Gagyí 2004a, Oláh 2001, 2004, Peti–Szabó 2006). Ennek a szocialista modernizációnak szerves részét képezte a falusi agráriumban dolgozó népesség számának viszonylag gyors leredukálása, a rurális települések lakosságának számbeli csökkenése, a városok mesterséges industrializációja, a fiatalok tömeges beköltözése ipari centrumokba, ahol már teljesen új kulturális modelleket sajátítottak el (Benedek 2000, Bodó 1997, 1998, Csedő–Ercsei–Geambaşu–Pásztor 2003, 2004). Az 1989-es rendszerváltozást követő években Romániában nagyon gyors társadalmi, gazdasági és politikai változások zajlottak le, s ezek a hirtelen modernizációs és globalizációs folyamatok szintén gyökeres életformavál-

tást idéztek elő. Az individualizáció elsősorban a modernizáció hatására teljesebben ki az erdélyi településekben, ahol fokozódott a lokális közösségek szétesése, beszűkültek a rokoni és a családi kapcsolatok, s a hagyományos nemzeti meg nem zedéki szerepek, kapcsolatok pedig gyökeresen megváltoztak (Pozsony 2000c, 2003, Turai 2004a, 2004b, 2005).

Mivel a második világháborút követően a százszok tömegesen eltávoztak, s helyükre pedig elsősorban regáti románok és cigányok költöztek. Ennek a migrációs gyakorlatnak a hatására gyökeresen átrajzolódott Erdély etnokulturális szerkezete. Az erdélyi magyar értelmiségiek diskurzusaiban az utóbbi évtizedben már egyre fontosabb helyet foglal el a Székelyföld és a tömbmagyarság közötti szórványok helyzete. Az erdélyi szórványközösségek szakszerű vizsgálata napjainkban még csak a tervek és az elképzelések szintjén mozog (Vetési 2001). A *Magyar Kisebbség és az Erdélyi Múzeum* című periodikák 2000-ben külön számot jelentettek meg az erdélyi magyar szórványokkal kapcsolatos vizsgálatok eredményeinek bemutatására. (lásd a *Magyar Kisebbség* VI. (2) és *Erdélyi Múzeum* LXII. (3–4) számát).

A rendszerváltozást követő másfél évtizedben a romániai társadalomkutatók kiemelten nagy figyelmet szenteltek az erdélyi szórványközösségek kutatásának. A különböző tudományos műhelyek sorában a Diaspora Alapítvány, az Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Kriza János Néprajzi Társaság, az MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézete számos konferenciát szervezett, különböző tanulmányköteteket jelentettek meg. Az utóbbi évtizedekben kezdeményezett egyéni és csoportos alaputatások rámutattak arra, hogy a magyarság Erdélyben már a 18. század idején gyakorlatilag számbeli kisebbségbe került (Veres 2002a). Az etnikai homogenitását megőrző Székelyföld és Partium között a magyarság napjainkban, csak már nyelvszigetekben, vegyes településekben és abszolút kisebbségben él (Kiss T. 2003, 2004a, 2004b, Tánzos 1998, Varga E. 1998, 2000).

A magyar értelmiségi és politikai réteg csak a 19. század végén kezdett foglalkozni a régió etnikai szerkezetének gyökeres megváltoztatásával, majd az első világháború után, amikor elveszítette a politikai hatalmat, döbbenetesen konstataálta, hogy Erdély reális etnikai szerkezete merőben eltérő attól, mint ahogy azt korábban vélte. A román hatalom 1920 után tudatosan meg akarta változtatni a régió etnikai struktúráját, amit előbb csak városokban sikerült megvalósítania. Egészen a második világháború végéig a magyar arisztokrácia megőrizte gazdasági hatalmát és létalapját Erdély vármegyei részein, éppen ezért támogatni tudta az ott élő magyar kisebbség oktatási, művelődési és egyházi intézményeit (Diószegi–Süle 1990: 11–44). A magyar

nemesi családok a második világháború utáni évtizedekben ezt a szerepüket hirtelen elveszítették, s emiatt is tovább fokozódott a szórványokban élő magyar családok magáraultsága (Kovács Kiss 2003).

A bukaresti totalitárius hatalom a második világháború után tudatosan és erőszakos eszközökkel megváltoztatta az erdélyi városok korábbi, szervesen kialakult etnikai szerkezetét. Az 1962-es kollektivizálást követő évtizedekben az erdélyi magyar szórványközösségekből is jelentős migráció indult román többségű és jellegű városokba. A fiatalok városi adaptációja csakhamar visszahatott a kibocsátó falusi közösségekre is (Bodó 1997, 1998, Oláh 2001, 2004). A felsorolt folyamatok csakhamar előidéztek a magyar közösségek fokozatos fogyását, elöregedését, intézményrendszerének leépülését. Az erdélyi magyar értelmiségi és politikai elit réteg diskurzusaiban újabban a szórványosodás már szorosán összekapcsolódott a *csángósodás* fogalmával, ami voltaképp egy olyan folyamatot jelöl, amikor saját egyházi, művelődési és oktatási intézmények, valamint belső értelmiségi réteg hiányában felgyorsul és kiteljesedik egy magyar közösség gazdasági, társadalmi, nyelvi, művelődési, egyházi és tudati betagozódása az őt körülvevő többségi csoportba (Peti 2007).

A legújabb demográfiai és szociológiai kutatások azt is feltárták, hogy miközben radikálisan megváltozott Erdély etnikai, felekezeti, kulturális térképe és szerkezete, a Székelyföld pedig fokozatosan hatalmas nyelvszítté vált (Tánczos 1998). Ezek a makroszinten lezajlott politikai, demográfiai és etnikai változások alapjaiban átrendezték a különböző erdélyi etnikai csoportok korábban működtetett kapcsolatrendszerét és viszonyát is. A falusi és a városi szórványokban, különösen a kollektivizálást kísérő migrációs gyakorlat után, felgyorsult és kiteljesedett a kulturális, nyelvi asszimiláció meg a tudati betagozódás (Vetési 1999, 2001, 2002). Az egyre sűrűbbé vált találkozások, kapcsolatok, a másik közösségbe való intenzívebb átjárás révén, a másik csoportból származó specialisták szolgáltatásainak fokozódó igénybevételével, a szomszédos kultúra, szokások megismerésével még a Székelyföldön élő magyar közösségekben is jelentős a többségi román közösség gazdasági, nyelvi, kulturális, felekezeti és morális hatása (Keszeg 1995, Pozsony 1999, 2000a).

A második világháború végén a városi zsidó közösségek megsemmisítése, a szászok, németek meg a svábok migrációja és elűzése alapjaiban megrengette a polgárosodás és a modernizáció osztálybázisát, a polgári középosztály hiánya pedig nagymértékben gyöngítette a polgárosodás esélyeit Erdélyben (Diószegi–Süle 1990: 49–116). A bukaresti nacionalista hatalom

mesterségesen megváltoztatta az erdélyi városok nemzetiségi, felekezeti és kulturális szerkezetét: az iparosítással egyidőben pedig etnikai gáttal vette körül az erdélyi városok történeti magját, s közben erőszakos eszközökkel felszámolta a magyar többségű városrészeket is. Minden lehetséges eszközzel megakadályozta az egyetemet végzett fiatalok visszatérését és megtelepedését saját szülővárosukba (Pillich 1985). Az 1980-as évektől kibontakozó élelmiszerhiány csak tovább fokozta a városi magyar lakosok, családok csendes kivándorlását. A magyar polgári réteg, középosztály felszámolása ugyanakkor azt is eredményezte, hogy a magyarság csendesen kiszorult az adminisztratív, a gazdasági meg a pénzügyi életből is (Egyed Á. 1994a, 1995a, Tánzos 1998).

A legújabb kutatások feltárták és bemutatták, hogy a romániai magyarság befelé nagyon finoman rétegzett, s ennek a belső tagolódásnak számos felekezeti, kulturális, gazdasági, társadalmi és történeti gyökere van. Mindezek a folyamatok és tényezők a romániai magyarság anyaországtól való eltávolodását, a Kárpát-medencében élő magyar közösségek lassú, de biztos szétfejlődését eredményezték (Borbély É. 2000, Péntek 2001, Péntek–Benő 2003). Ez az egyre kiteljesedő szétfejlődési tendencia elsősorban azzal magyarázható, hogy a magyarság (például Romániában 1920 óta) már teljesen eltérő politikai, gazdasági, társadalmi, oktatási és művelődési közegben él (Diószegi–Süle 1990). A román többség szomszédságában vagy az azzal együttélő kisebbségi magyarság kultúrája számos archaikus elemet is megőrzött napjainkig. Különböző alapkutatások éppen arra mutattak rá, hogy az eltérő etnikai közegben a magyar közösségeket, családokat, fiatalokat más hatások érik, azok pedig fokozatosan, gyökeresen átrendezik nemcsak kultúrájukat, hanem életstratégiájukat meg identitásukat is. A kutatók legújában azt is kihangsúlyozzák, hogy nemcsak a román többségű városokban, hanem a falusi szórványokban is számtalan esetben csak román pályákon, kapcsolatrendszer segítségével történik a modernizáció vagy a nemzetközi munkamigráció jelentősebb része (Pozsony 2007).

Számtalan intézményi, politikai és személyi tényező meghatározta az Erdélyben folyó szociológiai kutatások kibontakozását. Magyarai Nándor László nemrég megjelentetett tudománytörténeti összefoglalójában mutatott rá, hogy a magyar, román és az európai szociológia hatására Erdélyben elsősorban Venczel József kezdeményezésére bontakoztak ki merészebb koncepciójú, de nagyrészt torzóban maradt próbálkozások. Mivel a második világháborút követő időszakban a kommunista hatalom egyáltalán nem támogatta a tudományszak intézményesülését vagy átfogó kutatási programok

finanszírozását, csak szerény hazai előzményekről és kezdeményezésekről beszélhetünk, tehát egyáltalán nem lehet *nagy* erdélyi magyar szociológiai *hagyományokat* emlegetni (Magyari N. 2003).

Az 1989-es romániai rendszerváltozás után újra Ion Aluș professor szervezte meg a román és a magyar nyelvű szociológiai oktatást a Babeș–Bolyai Tudományegyetemen. A kolozsvári szociológiai intézet legkedvelt kutatási témái a következők: interetnikus viszonyok (Horváth 2005) és kapcsolatok, demográfiai kérdések (Kiss T. 2003, 2004, 2005, Veres 2005a, 2005b, 2006), belső és külföldre irányuló migráció (Csata–Kiss 2003, Horváth 2003, 2004), elnéptelenedés, a fiatal nemzedékek szocializációja (Veres 2000a, 2000b, 2001), társadalmi szerepének megváltozása (Csata–Erdei–Gábor–Papp–Veres 2005), a gazdasági szerkezet átalakulása (Neményi 1997, 2002, 2003, 2007), a felzárkózásra képtelen csoportok leszakadása, elszegényedése (Pásztor 2003, Péter 2003, 2006), az individualizációt és a modernizációt kísérő jelenségek, neoprotestáns közösségek elterjedése, gazdasági és vallásos érdekcsoportok, kegyes mozgalmak megjelenése stb (Kiss D. 2001, 2003).

Elsősorban Magyari-Vincze Enikőnek köszönhető az, hogy szerteágazó *nő-kutatások* bontakoztak ki a Babeș–Bolyai Tudományegyetem európai tanulmányok karán. Ugyancsak az ő irányításával és vezetésével, rendszerint román és külföldi kutatók bevonásával valósítják meg a Kolozsvárt élő nők vizsgálatát, ugyanakkor stúdiumaik jelentős részében szervesen és eredményesen összekapcsolják az angolszász antropológia és az interetnikus kutatások legkorszerűbb módszereit (Magyari-Vincze 1997a, 1997b, 2001, Cosma–Magyari-Vincze–Pecican 2002, Feischmidt–Magyari–Zentai 1997).

A Csíkszeredában 1979-től működő Kommunikációs és Antropológiai Munkacsoport meghatározó szerepet játszott a székelyföldi társadalom rendszeres és tudományos kutatásában az 1989-es rendszerváltozást követő másfél évtizedben is. Ez az intézmény elsősorban önreflexiót kezdeményezett az erdélyi társadalomkutatásban, módszertani és értelmezési gyakorlatával pedig meghonosította az európai és az amerikai szociálintropológia legújabb eredményeit meg fogalmi nyelvet. A KAM munkatársai az 1980-as években a Bukarestben megjelenő *A Hét* című folyóirat hasábjain és annak *TETT* című, havonta megjelent füzeteiben publikálták elsősorban eredményeiket. Több hangos vitát is gerjesztettek a folklorizmussal valamint az oral history módszer alkalmazásával kapcsolatban (Niedermüller 1990). Elsősorban a hétköznapok vizsgálatára helyezték a hangsúlyt, ugyanakkor nagy figyelemmel elemezték a romániai magyar intézmények működését,

a székelyföldi elvándorlási és elszegényedési folyamatokat, az interetnikus kapcsolatokat, a lokális és a regionális identitás működését (Bodó J. 1996, Bodó–Oláh 1996, 1997). Újabban a kommunista korszak rítusait és ünneplési gyakorlatát, hatalmi beszédmódját és frazeológiáját, valamint elitrekrutációját is kutatják stb (Bodó J. 1998).

Összegzés

A romániai magyar társadalom etnográfiai jellegű kutatását az elmúlt nyolcvan év alatt alapvetően meghatározták a hazai politikai és hatalmi viszonyok, a szakemberképzés milyensége, valamint az intézményes háttér alakulása, visszafejlődése és kibontakozása.

Az erdélyi magyar társadalomnéprajz tematikája, terminológiája és kutatási módszertana viszonylag későn, csak a két világháború közötti korszakban alakult ki. Mivel sem egyetemi, sem intézeti háttér nem állt folyamatosan a fiatal magyar társadalomkutatók rendelkezésére 1920–1940 között, ezért csak szerényebb kezdeményezések érlelődhettek akkor, s jelentősen felértékelődött a különböző világ- és kultúraszemléletű csoportosulások által kiadott folyóiratok szerepe.

A két világháború közötti kezdeményezések végül is 1940–1944 között teljesedtek ki, amikor a magyar állam biztosította a legfontosabb tudományos intézetek anyagi háttérét, s a néprajzi képzés újra beindult a kolozsvári magyar egyetem keretében. Ennek a korszaknak a társadalomtudományi szemléletét és minőségét alapvetően meghatározta Bónis György, Gunda Béla és Venczel József tevékenysége, akik pár év alatt elősegítették az erdélyi magyar néprajz professzionálódását, az európai és a magyarországi eredmények befogadását. Ugyanakkor olyan fiatal kutatói nemzedéket⁴ bocsátottak szárnyára, melynek tagjai a második világháború utáni évtizedekben különböző intézményekben (például Néprajzi Múzeumban, Folklor Intézetben) kulcspozíciókhoz jutottak, és nagyszabású, csoportos tudományos célkitűzéseket és feladatokat tudtak megvalósítani.

Miközben a különböző társadalomtudományok a második világháború után gyors fejlődésnek indultak Nyugat-Európában, a Sztálin által diktatórikus eszközökkel irányított keleti vörös blokkban azok fokozatosan el-

⁴ Lásd Faragó József, dr. Kós Károly, Nagy Jenő, Nagy Olga, Szentimrei Judit stb. munkásságát.

sorvadtak. Napjainkban már köztudott, hogy egyetlen totalitárius rendszer sem tűri meg a fennálló társadalom szerkezetének pontos, valóságghú feltárását, átvilágítását és bemutatását, mivel épp annak erőszakos homogenizálására törekszik. 1945 után a szocialista, totalitárius hatalom csakhamar bezüntette a néprajz egyetemi oktatását, majd felszámolta az önálló magyar universitást, s a különböző akadémiai kutatóintézetekben magyar fiatalokat többé már nem alkalmaztak. A kommunista hatalom, a második világháborút követő években átmenetileg nem zúzta szét a néprajzi vagy szociológiai intézményrendszert. Gunda Béla magyar állampolgárként egészen 1947-ig Romániában maradhatott és irányíthatta a kolozsvári néprajzi oktatást. Érdekes, hogy miközben Bukarestben Dimitrie Gusti professzort ideiglenesen a Román Akadémia elnökévé választották, az általa vezetett rendszeres falukutatókat már hatalmi szóval leállították. Közvetlenül a román király elűzése után, már 1948-ban olyan új tanügyi törvényt léptettek életbe, melynek következtében felszámolták a rendszeres néprajzi és a szociológiai képzést. Az 1956-os magyar forradalmat követő években pedig Romániában megtiltottak mindenféle empirikus társadalomkutatást.

Közvetlenül Gheorghe Gheorghiu Dej, román kommunista diktátor halála (1964) utáni évben utódja, Nicolae Ceaușescu, miközben meghirdette Románia Szovjetuniótól való függetlenségét, egyre fokozódó, agresszíven türelmetlen politikát kezdeményezett az ország területén élő kisebbségekkel szemben. Kirakat jellegű politikájának keretében 1965-ben visszahelyezte jogaiba a szociológiát, annak egyetemi oktatását, s engedélyezte újabb empirikus kutatások elvégzését is. A kolozsvári Babeș–Bolyai Tudományegyetem filozófia–szociológia tanszékén Ion Aluș kezdeményezésére jelentős csoportos alaputatások folytak Hargita, Kolozs, Szilágy és Szatmár megyékben, valamint a mócok által lakott hegyvidéken. Ennek az ideológiai „eresztésnek” a jegyében alkalmazták Venczel Józsefet szakértőként, tudományos munkatársként a kolozsvári BBTE szociológiai laboratóriumában (Roth 2002: 351–352).

Az 1968-as eseményeket kíséző ideológiai és nemzetiségi lazításban alapították a Kriterion Könyvkiadót, mely két évtized alatt megjelentette a legjelentősebb, második világháború után végzett csoportos és egyéni terepkutatások eredményeit. A néprajzi kötetek szakmai színvonalát és igényességét elsősorban Salamon Anikó szerkesztő határozta meg, aki az 1970-es évek első felében Budapesten, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen rendszeres néprajzi tanulmányokat végzett. Kezdeményezte és serkentette a népi önéletírások és élettörténetek megjelentetését, melyek épp az azt dokumentálták, hogy minden korban egy-egy lokális közösség befelé finoman rétegzett volt, s

a népi kultúra, társadalom működtetésében, alakításában az egyéneknek meg specialistáknak mindig nagy szerepe volt. Ezek az eredmények fokozatosan szakítottak a népi társadalom arctalan vizsgálatával, s egyre inkább a kultúra egyéniesített bemutatását segítették elő (Keszeg 2005).

Sajnos, ez a „nyitás” csak rövid ideig tartott, mivel az 1971-es kínai látogatását követő esztendőben Ceaușescu Romániában is meghirdette saját ideológiai, kulturális „forradalmát”. Annak jegyében előbb lecsökkentették a szociológus hallgatók számát, majd 1977-től betiltották a diszciplína egyetemi oktatását (Roth 2002: 350–351). Miközben a román kommunista totalitárius hatalom az 1970-es évek végén teljesen felszámolta a szociológia szakot, fokozatosan ellehetetlenítette a néprajzi kiadványok megjelentetését is. A *Korunk Társadalomnéprajzi Kör*, mely elsősorban bölcsészekből állt, egy új kutatói nemzedék kinevelését segítette elő. Aradi József, Nagy Olga és Péntek János alapvetően meghatározta ennek az intézménynek a szemléletét és eredményeit (Borbély É. 2001: 216–223). Ez a csoportosulás és azon belül pedig Aradi József, messzemenően elősegítette a csikszeredai antropológiai munkacsoport megszületését és kibontakozását is. Ez a generáció 1989 után megalakította a Kriza János Néprajzi Társaságot, cselekvő részt vállalt a Magyar Néprajz és Antropológia tanszék oktatási és kutatási programjainak irányításában, valamint az erdélyi magyar és a romániai néprajztudomány professzionalizálásában.

A különböző társadalomtudományok (például antropológia, néprajz, szociológia, történeti antropológia) az 1989-es romániai események után Erdélyben is fokozatosan intézményesedtek, rendre megalakultak egyetemi tanszékeik, kutató bázisaik, s figyelemre méltó szakmai publikációkat jelentettek meg magyar, román és idegen nyelven. Ezek a folyamatok csakhamar elősegítették a specializálódást, munkamegosztást és a versenyszellemet, de már a közeljövőben szükség lesz a különböző társadalomtudományok (antropológia, néprajz és szociológia) képviselőinek egészséges együttműködésére, kommunikációjára és párbeszédére is. Ennek eredményességét bizonyítja, hogy az elmúlt években olyan interdiszciplináris jellegű regionális, vidékfejlesztésre irányuló kutatások folytak Erdélyben, melyekben antropológusok, közgazdászok, humángeográfusok, néprajzkutatók, nyelvészek, szociológusok, politológusok vettek részt. Ebből a csoportos, közös munkából született meg a Székelyföldet és az Északnyugat-Erdélyt bemutató szintézis (Horváth Gy. 2003, 2006).

Az 1990-es években Erdélyben olyan új, változatos tudományos intézményrendszer és kutatási paradigma bontakozott ki, mely elsősorban a

magyarországi, másodsorban pedig a romániai tudományos élettel alakított ki nagyon szoros kapcsolatokat. Az utóbbi évtizedben az erdélyi falusi társadalmak kutatásába cselekvő módon bekapcsolódhattak a magyarországi és más országokból származó kutatók és intézmények is (Bárth 1998, Fülemile-Balogh 1998, Pozsony 1999). A Romániában élő magyarság társadalm szerkezetével kapcsolatos legújabb eredmények napjainkban már nemcsak erdélyi „piacon” reprezentálódnak, mivel azok sokszor magyarországi konferencia-kötetekben vagy szakmai periodikákban jelennek meg.⁵ Miközben a kulturális-, a történeti- és a szociálanropológia határozottan új kihívásokat jelent a hazai magyar néprajzkutatók számára, ugyanakkor fontos feladat marad a román, az európai és az egyetemes tudományos vérkeringésbe való betagozás is.

Az Erdélyben kibontakozott társadalomnéprajzi vizsgálatokat is alapvetően az a tény határozta meg, hogy miközben a kutatók nagyobb része megegyően és mesterségesen szétválasztotta a helyi közösségek társadalmának, valamint kultúrájának vizsgálatát, azt általában elméleti szinten sem tudta megalapozni vagy alátámasztani megfelelő módon. Ennek eredményeképpen a legtöbb szerzőnek nem is sikerült mélyebben elemezni vagy értelmezni a bonyolultabb és az összetettebb jelenségeket. Az életvilágok kulturális és társadalmi vetületeinek mesterséges szétválasztása ellenére, Erdélyben is tematikailag nagyon színes, interdiszciplináris jellegű társadalomnéprajzi kutatások bontakoztak ki. A legjelentősebb és a legmaradandóbb tanulmányok elsősorban megbízhatóbb, *keményebb* adatok segítségével tárták fel az erdélyi meg a moldvai magyar családok, közösségek, csoportok életmódját és mindennapjait (Niedermüller 1992: 362–363).

⁵ Lásd *Kisebbségkutatás, Magyar Kisebbség, Pro Minoritate, Regio* stb., valamint Mohay 2002.

Válogatott bibliográfia

ÁGOSTON PALKÓ Emese

2004 Házassági anyakönyvek és házasodási kapcsolatok Sztánán, Zsobokon és Kispetriben. In: POZSONY Ferenc – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 12.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 9–70.

ALBERT Ferenc – BODÓ Barna – PAPP Z. Attila

1997 *Peremlét és megmaradás. Bánsági helyzetkép, 1996.* Szórvány Alapítvány, Temesvár

AMBRUS Judit

2006 Magyarvista református anyakönyveinek vizsgálata. In: JAKAB Albert Zsolt – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 5. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 237–266.

2007 A családkönyv, mint társadalomnéprajzi kutatás forrása. In: ÖRSI Julianna (szerk.): *Mikroközösségek. Társadalom- és gazdaságkutatási eredmények és módszerek innovációja.* MTA Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület. Túrkeve–Szolnok, 287–298.

ANDORKA Rudolf

1981 A gyermekszám alakulásának társadalmi tényezői paraszti közösségekben. *Ethnographia* XCII. (1) 94–110.

APOR Péter

1978 *Metamorphosis Transylvaniae.* Előszóval és jegyzetekkel ellátta KÓCZIÁNY László. A szöveget gondozta Lőrinczy Réka. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

BAKÓ Boglárka – SZOTÁK Szilvia (szerk.)

2005 *Magyarlakta kistérségek és kisebbségi identitások a Kárpát-medencében.* Gondolat–MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest

BALÁZS Lajos

1998 Vétések és konfliktusok egy hagyományos közösségben. *Székelyszék II.* (10) 70–76.

1999a *Csíkszentdomokos. Monográfia.* Márton Áron Humanitárius Egyesület Csíkszentdomokosért–Hargita Kiadóhivatal, Csíkszereda

1999b „Száz lejes csángó feleség”. Az exogámia különös esete Csíkszentdomokoson. In: POZSONY Ferenc (szerk.): *Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben.* Teleki László Alapítvány, Budapest, 159–162.

BALÁZS Sándor

1979 *Szociológia és nemzetiségi önismeret. A Gusti iskola és a romániai magyar szociográfia.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1995 *Lugosi üzenet. A Magyar Kisebbség című folyóirat monográfiája.* Szatmárnémeti Kölcsey Kör, Szatmárnémeti

BALOGH Balázs – FÜLEMILE Ágnes

2004 *Társadalom, tájszerkezet, identitás Kalotaszegen. Fejezetek a regionális csoportképzés történeti folyamatairól.* Akadémiai Kiadó, Budapest

2007 *Elzárkózás és kapcsolatkeresés. Szórványközösségek eltérő magatartásmo­delljei egy nagy múltú erdélyi magyar táj, Kalotaszeg peremén.* In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás.* Lucidus Kiadó, Budapest, 150–169.

BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.)

2007 *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás.* Lucidus Kiadó, Budapest

BALOGH Balázs – ILYÉS Zoltán (ed.)

2006 *Perspectives of Diaspora Existence. Hungarian Diasporas in the Carpathian Basin – Historical and Current Contexts of a Specific Diaspora Interpretation and Its Aspects of Ethnic Minority Protection.* Akadémiai Kiadó, Budapest

BALOGH Béni, L.

2002 *A magyar–román kapcsolatok 1939–1940-ben és a második bécsi döntés.* Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

BALOGH Edgár

1994 Kós Károly. In: DÁVID Gyula (főszerk.): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon IV.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 128–130.

BALOGH Edgár (szerk.)

1981 *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon I.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1991 *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon II.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

BÁN D. András – DIÓSZEGI László – FEJŐS Zoltán – ROMSICS Ignác – VINNAI Győző (szerk.)

1995 *Magyarok kisebbségben és szórványban. A Magyar Miniszterelnökség Nemzetiségi és Kisebbségi Osztályának válogatott iratai, 1919–1944.* Teleki László Alapítvány, Budapest

BÁNHÁZI Emőke

2004 Margitta lakossága a történeti demográfiai adatok tükrében. In: POZSONY Ferenc – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 12. Anyakönyves vizsgálatok erdélyi településeken*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 71–129.

BARABÁS László

1994 Eklézsiakövetés a székely „protestáns szentföldön”. In: ZAKARIÁS Erzsébet – KESZEG Vilmos (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 2*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 180–197.

1995 A gúzssezekér. Sóvidéki leányok cselédsorsa 1922–1945. In: ZAKARIÁS Erzsébet (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 3*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 207–236.

BÁRDI Nándor

1995 A Keleti Akció. *Regio 6. (3)* 89–134.

2002 Az erdélyi magyar humán tudományosság önszemléletéről. *Regio 13. (3)* 163–186.

BÁRDI Nándor (szerk.)

1999 *Források és stratégiák*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

1999 *A többség kisebbsége. Tanulmányok a székelyföldi románság történetéről*. Pro-Print Könyvkiadó. Csíkszereda

BÁRTH János

2001 *Varság, a székely tanyaközség*. A szerző kiadása, Kecskemét

2006 *A korondi közbirtokosság három évtizede (1904–1933)*. (Libelli Transsilvanici, 1.) Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete, Kecskemét

2007 *Az eleven székely tizes. A csíkszentgyörgyi és a csíkbánfalvi tizesek működése a XVII–XX. században*. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete, Kecskemét

BÁRTH János (szerk.)

1998 *Havasalja havasa. Tanulmányok a székelyvarsági hegyi tanyák népéről*. Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Székelyvarsági Kutatócsoportja, Kecskemét

2007 *Lapádi vendégségben. Néprajzi tanulmányok Magyarlapádról és környékéről*. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete, Kecskemét

BENEDEK József

2000 *Organizarea spațiului rural în zona de influență apropiată a orașului Bistrița*. Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

- BENKŐ Elek – DEMETER István - SZÉKELY Attila
1997 *Középkori mezőváros a Székelyföldön.* (Erdélyi Tudományos Füzetek, 223.) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár
- BENKŐ Samu
1972 *Murokország.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
1993 *A romániai magyar tudomány helyzete és az Erdélyi Múzeum-Egyesület feladatai.* MTA Kutatásszervezési Intézet, Budapest
- BICZÓ Gábor
2000a Asszimiláció és identitásváltás küszöbén: egy észak-erdélyi református magyar szórvány, Domokos esete. *Erdélyi Múzeum* LXII. (3–4) 139–146.
2000b Megjegyzések Vetési László: Szórványstratégia – nemzetstratégia című tanulmányához. *Magyar Kisebbség* VI. (3) 3–15.
2005 A hagyományos gyimesi kultúra és értékrend válsága a generációs konfliktusok tükrében, különös tekintettel az idősök helyzetére tíz esztendővel a rendszerváltás után. In: SCHWARCZ Gyöngyi – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a magyar vidéken.* MTA Néprajzi Kutatóintézet–MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 467–478.
2007 A nemzetközi diaszpóra-kutatás eredményeinek gyakorlati jelentősége a magyar szórványkutatásban. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás.* Lucidus Kiadó, Budapest, 15–27.
- BINDER Pál
1972 A magyar folnag és a román fanagiú tisztségnévről. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XVI. (1) 95–104.
- BIRÓ A. Zoltán
1984 *Beszéd és környezet.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
1987 Az emlékezés értéke és ára. *A Hét* 42. 6.
1997 *Hétköznapi humorvilág.* (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
1998 *Stratégiák vagy kényszerpályák? Tanulmányok a romániai magyar társadalomról.* (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
2006 *Vidéki térségek: illúzió vagy esély?* KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

- BIRÓ Zoltán – GAGYI József – PÉNTEK János (szerk.)
 1987 *Néphagyományok új környezetben*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
 BIRÓ Z. Zoltán
 2006 *Szándék és valóság. Változó identitás egy sóvidéki településen*. KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
- BOD Péter
 1836 *Házassági törvényrajz*. Kolozsvár
- BODÓ Barna
 1984 Egy társadalmi sodrás iránya és hozadéka. In: EGYED Péter (szerk.): *Változó valóság. Városkutatás*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 202–224.
 2003a *Talpalatnyi régióink. Politológiai esszék*. KOMP-PRESS–Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár
 2003b *Política regională și dezvoltarea teritoriului*. Fundația Diaspora Timișoara–Fundația Civitas Pentru Societatea Civilă, Timișoara
 2005 Szórványnarratívák. In: ILYÉS Zoltán – PAPP Richárd (szerk.): *Tanulmányok a szórványról*. Gondolat–MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 43–51.
 2007 Regionalitás, közösségépítés, szórványgondozás. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás*. Lucidus Kiadó, Budapest, 270–278.
- BODÓ Barna (szerk.)
 1996 *Jelen és jövő a szórványkutatásban*. Szórvány Alapítvány, Temesvár
 1997a *Peremlét és megmaradás. Bánsági helyzetkép*. Szórvány Alapítvány, Temesvár
 1997b *Kisebbségi érdekvédelem*. Szórvány Alapítvány, Temesvár
 1998a *Nagyvárosi etnikai és szociális szórványok*. Szórvány Alapítvány, Temesvár
 1998b *Local Identity and Regionalism in the Interethnic Relations*. Diaspora Foundation–Council of Europe, Timisoara
 1999a *Multikulturalizmus és öikuménia*. Szórvány Alapítvány, Temesvár
 1999b *Régió és civil szféra*. Szórvány Alapítvány, Temesvár
 2000a *Romániai Magyar Évkönyv 2000*. Szórvány Alapítvány–Polis Könyvkiadó, Temesvár–Kolozsvár
 2000b Szereppróba. Feljegyzések a kisebbségi alagútból. *Erdélyi Múzeum* LXII. (3–4) 147–158.

2001 Szórvány, iskola, ingázás. In: BODÓ Barna (szerk.): *Szórvány és iskola. Elemzések és programok a szórványoktatás témaköréből*. Iskola Alapítvány, Kolozsvár, 43–51.

2002 *Szerepróba. Elitek, szerepek, peremléte*. Szórvány Alapítvány, Temesvár

BODÓ Julianna

2004a *A formális és informális szféra ünneplési gyakorlata az 1980-as években*. Scientia Humana, Csíkszereda

2004b „Így kollektivizáltak minket ...” *Kulturális antropológiai elemzés két székelyföldi településről*. (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

BODÓ Julianna (szerk.)

1996 *Elvándorlók? Vendégmunka és életforma a Székelyföldön*. (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja – Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

1998 *Fényes tegnapunk. Tanulmányok a szocializmus korszakáról*. (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

2000 *Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban*. (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

2002 *Helykeresők? Roma lakosság a Székelyföldön*. (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

2004 *Székelyföldi mozaik. Térségi szociológiai tanulmányok*. (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

BODÓ Julianna – OLÁH Sándor (szerk.)

1996 *Elmentünk? Székelyföldi életutak*. (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

1997 *Így élünk. Elszegényedési folyamatok a Székelyföldön*. (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

BODROGI Tibor (szerk.)

1978 *Varsány. Tanulmányok egy észak-magyarországi falu társadalmnéprajzához*. Akadémiai Kiadó, Budapest

BOGÁTS Dénes

1947 Rokonságnevek a háromszéki régiségben és a népnyelvben. *Erdélyi Múzeum* LII. (1–4) 108–111.

BOKOR Zsuzsa

1999 Parázna, prostituált, szerelmi varázsló vagy boszorkány. In: BORBÉLY Éva – CZÉGÉNYI Dóra (szerk.): *Változó társadalom*. (Kriza Könyvek, 1.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 73–90.

2003 A nőies nőktől a férfias férfiakig. Hogyan kutassunk (nemcsak) nőként (nemcsak) nőket? In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 2. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 19.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 79–104.

2004 Úgy elmegyek, meglássátok... Román nők migrációs stratégiái egy olaszországi városban. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 23.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 30–52.

2005 A prostituált teste mint az orvosi hatalom önlegitimációs eszköze a két világháború között Kolozsváron. In: JAKAB Albert Zsolt – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 4. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 26.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 65–100.

2006 Technikák a prostituáltak marginalizálására és a nemzeti térből való kiszorítására. In: JAKAB Albert Zsolt – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 5. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 27.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 215–236.

BOLOVAN, Ioan

2000 *Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului XX. Realități etno-confesionale și politici demografice*. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

BOLOVAN, Sorina Paula

1999 *Familia în satul românesc din Transilvania. A doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*. Centrul de Studii Transilvane–Fundatia Culturală Română, Cluj-Napoca

BONDÁR Anita

2005a Női migráció és változó nemi szerepek. Széki asszonyok Budapesten. In: FEISCHMIDT Margit (szerk.): *Erdély-(de)konstrukciók*. Néprajzi Múzeum–PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs, 163–184.

2005b Szék – Szamosújvár – Budapest. A budapesti vendégmunka kialakulása és egy széki vállalkozó sikerének összefüggései. In: SCHWARCZ Gyöngyi – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a magyar vidékeken*. MTA Néprajzi Kutatóintézet–MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 435–442.

BÓNIS György

1942a *Magyar jogtörténet I–II*. Kolozsvár

1942b *Magyar jog – székely jog*. Kolozsvár

1942c *Törvény és szokás a Hármaskönyvben*. Kolozsvár

1943 *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban*. Kolozsvár

BORBÁTH Erzsébet

2006 A moldvai csángók székelyföldi iskoláztatásának eredményei, társadalmi hatása. In: DIÓSZEGI László (szerk.): *A moldvai csángók*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 185–194.

BORBÉLY Anna (szerk.)

2000 *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében. A 10. Élőnyelvi Konferencia Előadása*. MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztálya, Budapest

BORBÉLY Éva

2000 Szászdaróc százszok nélküli társadalma. In: CZÉGÉNYI Dóra – KESZEG Vilmos (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 8*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 54–69.

2001 A Korunk társadalomnéprajzi körének története. In: KESZEG Vilmos (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 9*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 216–223.

BORBÉLY Éva – CZÉGÉNYI Dóra (szerk.)

1999 *Változó társadalom*. (Kriza Könyvek, 1.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

BORIT, Cornel

2006 A nehezen megoldható konfliktusok alaprajza. Elmélet és elemzés a csángók identitáskonfliktusáról a román nemzetállami keretek között. In: DIÓSZEGI László (szerk.): *A moldvai csángók*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 195–200.

BÖZÖDI György

1938 *Székely bánja*. Kolozsvár

- CERNEA, Mihai – LARIONESCU, Maria – SPRINGER, Ecaterina – STAHL, H. Henri
1982 Rural community studies in Romania. *Rural Community Studies* 2. 191–254.
- CHOLNOKY Győző – FUTALA Tibor – KERTÉSZ Gyula
1993 Nemzetiségi bibliográfia és dokumentáció hazánkban a kezdetektől napjainkig 1. *Könyvtári Figyelő* 39. (4) 545–560.
1994 Nemzetiségi bibliográfia és dokumentáció hazánkban a kezdetektől napjainkig 2. *Könyvtári Figyelő* 40. (1) 15–28.
- COROI Artur
2000 *Altorja*. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda
- COSMA, Ghizela – MAGYARI VINCZE Enikő – PECICAN, Ovidiu (szek.)
2002 *Prezențe feminine. Studii despre femei în România*. Editura Fundației Desire, Cluj
- CZÉGÉNYI Dóra
1999 Magyar–román interetnikus kapcsolatok vallási vetületei. In: BORBÉLY Éva – CZÉGÉNYI Dóra (szerk.): *Változó társadalom*. (Kriza Könyvek, 1.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 29–43.
- CSATA István – KISS Tamás
2007 *Népesedési perspektívák. Az erdélyi magyar népesség regionálisan tagolt előreszámítása húsz és harminc éves időtávra*. RMDSZ Ügyvezető Elnökség–Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár
- CSATA István – CSATA Zsombor – ERDEI Itala – GÁBOR Kálmán – NAGY BERNÁTH Julianna Krisztina – PAPP Z. Attila – VERES Valér
2005 *A perifériáról a centrumba. Az erdélyi fiatalok helyzetképe az ezredforduló után*. Belvedere–Max Weber Társadalomkutató Alapítvány, Szeged–Kolozsvár
- CSATA Zsombor – KISS Tamás
2003 Migrációs potenciál Erdélyben. *Erdélyi Társadalom* I. (2) 7–38.
- CSATA Zsombor – KISS Dénes – KISS Tamás – SÓLYOM Andrea
2001 Vallás és modernizáció a Mezőségen. *WEB*. (8–9) 34–53.
- CSEDŐ Krisztina – ERCSEI Kálmán – GEAMBASU Réka – PÁSZTOR Gyöngyi
2003 A kolozsvári első generációs városlakók. *Erdélyi Társadalom* I. (2) 67–84.
2004 *A rurális bevándorlók. Az elsőgenerációs kolozsvári városlakók társadalma*. Scientia Kiadó, Kolozsvár
- CSEKE Péter
1988 *Erdélyi fiatalok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

- 2001 Szerkezeti arányok, műfaji rendezőelvek az erdélyi faluszociológiában.
In: KESZEG Vilmos (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 9. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 178–194.
- CSETRI Elek – IMREH István
1980 *Erdély változó társadalma 1767–1821*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- DÁNIELISZ Endre
1994 *A Szepességtől Szalontáig. Egy kisiparos család három nemzedéke*.
Literator, Nagyvárad
- DEÁK Ferenc
2003 A végrendelkezés Csernátonban. In: DIMÉNY Attila – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.) *Népi kultúra, társadalom Háromszéken*. (Kriza Könyvek, 17.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 154–174.
- DEMETER Béla
1931 *Hogyan tanulmányozzam a falu életét?* Erdélyi Fiatalok, Cluj-Kolozsvár
1932 *Az erdélyi falu és a szellemi áramlatok*. Erdélyi Fiatalok, Kolozsvár
- DEMETER Éva
2003 Játék, nevelés, munka kapcsolata egy levélíró szülő gondolkodásában.
In: SZIKSZAI Mária (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 11. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 135–142.
- DIMÉNY Attila
1999 Endogám és exogám típusú házasságok Oroszfaluban a századfordulón. In: BORBÉLY Éva – CZÉGÉNYI Dóra (szerk.): *Változó társadalom*. (Kriza Könyvek, 1.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 154–162.
2003 Házassági szokások Oroszafluban az 1895–1950 közötti polgári anyakönyvek tükrében. In: DIMÉNY Attila – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Népi kultúra, társadalom Háromszéken*. (Kriza Könyvek, 17.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 129–153.
- DIMÉNY Attila – SZABÓ Árpád Töhötöm (szerk.)
2003 *Népi kultúra, társadalom Háromszéken*. (Kriza Könyvek, 17.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár
- DIÓSZEGI László – SÜLE Andrea, R. (szerk.)
1990 *Hetven év. A romániai magyarság története 1919–1989*. Magyarságkutató Intézet, Budapest
- EGYED Ákos
1975 *A parasztság Erdélyben a századfordulón. Társadalom- és agrártörténeti áttekintés*. Tudományos és Enciklopédiai Kiadó, Bukarest

- 1981 *Falu, város, civilizáció. Tanulmányok a jobbágyfelszabadítás és a kapitalizmus történetéből Erdélyben 1848–1914.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- 1994a Kolozsvár szerepkörei. *Korunk* IV. (9) 4–10.
- 1994b Parasztok és nemesek Erdély társadalmában a polgári átalakulás küszöbén. *Néprajzi Látóhatár* III. (3–4) 1–8.
- 1995a A korszerűsödő Kolozsvár – korszakok és funkciók. *Helikon* V. (21) 20–22.
- 1995b Szórványmagyságunk kialakulásának történelmi hátteréhez. In: BODÓ Barna (szerk.): *Jelen és jövő a szórványkutatásban.* Szórvány Alapítvány, Temesvár, 9–15.
- 1997 *A korszerűsödő és a hagyományőrző Erdély* I–II. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda
- 2000 A szórványkérdés a két világháború közötti történetírásban. *Erdélyi Múzeum* LXII. (3–4) 125–127.
- 2004 *Erdély metamorfózisa a hosszú 19. században* I–II. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda
- 2006 *A székelyek rövid története a megtelepedéstől 1918-ig.* Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda
- EGYED Ákos (szerk.)
- 2001 *A megindult falu. Tallózás a régi erdélyi faluirodalomban 1849–1914.* Válogatta, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta EGYED Ákos. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest–Kolozsvár
- EGYED Péter (szerk.)
- 1984 *Változó valóság 1984.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- ERDEI Ferenc
- 1938 *Parasztok.* Athenaeum Kiadó, Budapest
- 1940 *Magyar falu.* Athenaeum Kiadó, Budapest
- 1941 *A magyar paraszttársadalom.* Athenaeum Kiadó, Budapest
- ERDMANN Gyula
- 1992 *Begyűjtés, beszolgáltatás Magyarországon 1945–1956.* Tevan Kiadó, Békéscsaba
- FARAGÓ József
- 1946 Borosnyói jobbágyok és nemesek összetűzése egy kalácatáncon a XVIII. század végén. *Társadalomtudomány.* (1) 172–174.
- FEISCHMIDT Margit
- 1994 Etnicitás és helyi intézmények. Jegyzetek egy mezősegi faluról. *Regio* 5. (3) 119–128.

FEISCHMIDT Margit (szerk.)

2005 *Erdély-(de)konstrukciók. Tanulmányok.* (Tabula Könyvek, 7.) Néprajzi Múzeum–PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs

FEISCHMIDT Margit – MAGYARI-VINCZE Enikő – ZENTAI Violeta (eds.)

1997 *Women and Men in East European Transition.* Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca

FÉL Edit

1935 *Harta néprajza.* (Néprajzi Füzetek, 2.) Budapest

1941 *Kocs 1936-ban.* A Kir. M. Pázmány Péter-tudományegyetem Magyar-ságtudományi Intézetének Kiadása, Budapest

1944 *A nagycsalád és jogszokásai a komárommegyei Martoson.* SZMKE Kisalföldkutató Intézete, Érsekújvár

1948 *A magyar népi társadalom életének kutatása.* (A Magyar Népkutatás Kézikönyve, II.) Néptudományi Intézet, Budapest

1958 Adatok a bukovinai székelyek rokonsági intézményeiről. *Néprajzi Közlemények* II. (4) 3–17.

2001 *Régi falusi társadalmak. Fél Edit néprajzi tanulmányai.* Szerkesztette és bevezette HOFER Tamás. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony

FÉL Edit – HOFER Tamás

1997 *Arányok és mértékek a paraszti gazdálkodásban.* Balassi Kiadó, Budapest

FÜLEMILE Ágnes – BALOGH Balázs

1998 Vázlat Kalotaszeg jelenkori társadalmáról. *Limes* XI. (34) 135–157.

GAGYI József

1998 *Jelek égen és földön. Hiedelem és helyi társadalom a Székelyföldön.* (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

2004a *A krízis éve 1949.* Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

2004b *Örökített székelykapu. Környezetek, örökség, örökségesítés egy székelyföldi faluban.* Mentor Kiadó. Marosvásárhely

2005 Örökségesítő Máréfalva. Az örökségturizmusra való berendezkedés első lépéseiről egy székelyföldi faluban. In: FEISCHMIDT Margit (szerk.): *Erdély-(de)konstrukciók.* Néprajzi Múzeum–PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs, 85–102.

GAGYI József (szerk.)

1996 *Egy más mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról.* (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

1999 *Ismerős terepen. Válogatás csíkszeredai antropológiai írásokból.* (Helyzet Könyvek.) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

GARDA Dezső

1978 Gyergyóremetei erdőműkások tegnap és ma. In: IMREH István (szerk.): *Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 133–162.

1994 *Székely hadszervezet és faluközösség.* Mark House Kft., Gyergyószentmiklós

1998 *A falutörvénytől a közbirtokosságig.* Státus Kiadó, Csíkszereda

1999 *Főnépek, lófők, gyalogkatonák Csíkban és Gyergyóban.* Státus Kiadó, Csíkszereda

2002 *A székely közbirtokosság I–II.* Státus Kiadó, Csíkszereda

2003 *Munkarend és hagyományörzés a székely faluközösségben. Gyergyóremete monográfiája I–II.* Státus Kiadó, Csíkszereda

GAZDA József

1980 *Így tudom, így mondom. A régi falu emlékezete.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1993 *Mindennek mestere. A falusi tudás könyve.* Püski Kiadó, Budapest

2002 *Az Istennel még magyarul beszélgetünk. Magyar szórványok a Kárpát-medencében.* Püski Kiadó, Budapest

GAZDA Klára

1980 *Gyermekvilág Esztelneken.* Néprajzi monográfia. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

GEGESI LÁSZLÓ János – NAGY Ödön – SZÉKELY Ferenc

2002 *Népi gazdálkodás Havadon.* NAGY Olga ajánlásával. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

GERÉB Attila

1978 A családok helyzete a Hargita megyei Hodgyában. In: IMREH István (szerk.): *Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 245–262.

GÖDRI Irén

2004 Etnikai vagy gazdasági migráció? Az erdélyi magyarok kivándorlását meghatározó tényezők az ezredfordulón. *Erdélyi Társadalom* II. (1) 37–54.

GUNDA Béla

1946 *Munka és kultusz a magyar parasztságnál.* (Erdélyi Néprajzi Tanulmányok, 6.) Bolyai Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke, Kolozsvár

GUSTI, Dimitrie

1976 *A szociológiai monográfia.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

GYALLAY-PAPP Zsigmond

1931 *A nép és az intelligencia.* Erdélyi Fiatalok, Cluj-Kolozsvár

GYÖRFFY István

1939 *A néphagyomány és nemzeti művelődés.* (A Magyar Táj és Népismeret Könyvtára, 1.) Budapest

1986 *A Fekete-Körös völgyi magyarság.* Szerkesztette, a jegyzeteket írta és a fényképeket válogatta GY. RUITZ Izabella. Az előszót Györffy György írta. Európa Könyvkiadó, Debrecen

GYÓRI Illés István

1937 *Metamorphosis Transylvaniae. Országrésziünk alakulása 1918–1936.* Cluj

GYÓRI Klára

1975 *Kiszáradt az én örömem zöld fája.* Emlékezés. Sajtó alá rendezte és előszóval ellátta NAGY Olga. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

HAJDÓ KHELL Noémi

2002 Az arad-gáji székelyek. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 12.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 167–180.

HAJDÚ Farkas Zoltán

1986 *A csíki székely kaláka: intézmény és jelkép.* (Folklor – Társadalom – Művészet, 16.) Néprajzi Intézet, Budapest

1993 *Csíki kaláka.* Tánzos Vilmos előszavával. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

1994 *Erdélyi szász olvasókönyv.* Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

2001 *Székelyek és szászok. A kölcsönös segítség és intézményei a székelyeknél és az erdélyi szászoknál.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely

HAJDÚ Lajos

1989 Bűnözés és büntetőbíráskodás Erdélyben (valamint a Partiumban) a jozefinista büntetőjogi reformok előtti években. *Levéltári Közlemények.* (2) 219–320.

HALÁSZ Péter

- 1997 Új szempontok a moldvai magyarok táji-etnikai tagozódásának vizsgálatához. In: POZSONY Ferenc (szerk.): *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 7–26.
- 2002 A moldvai csángó falvak társadalmának néhány vonása. In: *Uő: Bokrétába kötögetem vala. A moldvai magyarok néprajzához.* Európai Folklor Intézet, Budapest

HARBULA Hajnal

- 2004 Női köztér Kolozsváron a hetvenes, nyolcvanas években. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 23.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 80–89.

HEGYELI Attila

- 2005 Esettanulmány egy modern moldvai családról. In: KINDA István – POZSONY Ferenc (szerk.): *Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 226–234.

HELLER Ágnes

- 1996 *A szegény hatalma. Két tanulmány.* Osiris Kiadó, Budapest

HERÉDI Gusztáv (szerk.)

- 1982 *Metamorphosis Transilvaniae. Korunk Évkönyv.* Kolozsvár

HERMANN Gusztáv Mihály

- 1993 Rendiség és nemzetiségi identitástudat a székelyeknél. *Aeteas.* (3) 40–56.

HERMANN Gusztáv Mihály – RÓTH András Alajos (szerk.)

- 2001 *Areopolisz. Történeti és társadalomtudományi tanulmányok.* Areopolisz Történelmi és Társadalomtudományi Kutatócsoport–Litera Könyvkiadó, Székelyudvarhely

HOFER Tamás (szerk.)

- 1984 *Történeti antropológia.* MTA Néprajzi Kutató Csoportja, Budapest

HORVÁTH Gyula

- 2003 *Székelyföld.* MTA Regionális Kutatások Központja–Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs
- 2006 *Északnyugat-Erdély.* MTA Regionális Kutatások Központja–Dialóg Campus Kiadó, Pécs–Budapest

HORVÁTH István

- 2003 Migrációs hajlandóság az erdélyi magyarság körében – 2003. október. *Erdélyi Társadalom* I. (2) 39–54.

2004 Az erdélyi magyar fiatalok tanulási migrációja, 1990–2000. *Erdélyi Társadalom* II. (2) 59–84.

2005 *Sociologia relațiilor etnice. (Az interetnikus viszonyok szociológiája)* Universitatea Babeș–Bolyai, Centrul de Formare și Învățământ la Distanță, Cluj-Napoca

HORVÁTH István (szerk.)

2005 *Erdély és Magyarország közötti migrációs folyamatok.* Scientia Kiadó, Kolozsvár

IANCU Laura

2006 Alternatíva vagy determináció? Töprengések a csángó értelmiség egyéni és közösségi szerepmeghatározottságáról. In: DIÓSZEGI László (szerk.): *A moldvai csángók.* Teleki László Alapítvány, Budapest, 165–176.

ILYÉS Sándor

2005 A megesett leány büntetőrítusai a moldvai csángóknál. In: KINDA István – POZSONY Ferenc (szerk.): *Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 57–91.

ILYÉS Sándor – JAKAB Albert Zsolt (szerk.)

2007 *Lenyomatok 6. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 28.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

ILYÉS Sándor – POZSONY Ferenc – TÁNCZOS Vilmos (szerk.)

2006 *A moldvai csángók bibliográfiája.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

ILYÉS Zoltán

2000 A specializált háziipari tevékenység és a vallás szerepe egy allochton szórványközösség fennmaradásában. *Erdélyi Múzeum* LXII. (3–4) 128–138.

2005a Szórványkutatás, szórványértelmezés. Megjegyzések a Kárpát-medence szórványközösségeinek társadalomtudományi vizsgálatához. *Magyar Tudomány* L. (2) 145–155.

2005b A gyimesi „ezeréves határ” olvasatai. In: FEISCHMIDT Margit (szerk.): *Erdély-(de)konstrukciók.* Néprajzi Múzeum–PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs, 35–50.

ILYÉS Zoltán – PAPP Richárd (szerk.)

2005 *Tanulmányok a szórványról.* Gondolat–MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest

IMREH Barna

1978 Az alsórákosi „sereg”. In: KÓS Károly – FARAGÓ József (szerk.): *Népismereti Dolgozatok 1978*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 232–237.

IMREH István

1956 *Majorsági gazdálkodás a Székelyföldön a feudalizmus bomlásának idején*. Bukarest

1967 A bálványosváraljai falukutatás. *Korunk*. 2. f. XI. (9) 1190–1197.

1973 *A rendtartó székely falu*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1974 Ósök és erkölcsök Keresztúrfiúszékben. *A Székelykeresztúri Múzeum Emlékkönyve*. Székelykeresztúri Múzeum, Csíkszereda

1979 *Erdélyi hétköznapiak*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1983 *A törvényhozó székely falu*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1994 *Látom az életem nem igen gyönyörű. A madéfalvi veszedelem tanúkihallgatási jegyzőkönyve 1764*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1999 *Erdélyi eleink emlékezete 1550–1850. Társadalom- és gazdaságtörténeti tanulmányok*. Teleki László Alapítvány–Polis Könyvkiadó, Budapest–Kolozsvár

IMREH István (szerk.)

1978 *Változó valóság*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

IMREH István – PATAKI József

1992 *Kászonszéki krónika 1650–1750*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

IMREH István – SZESZKA ERDŐS Péter

1978 A szabófalvi jogszokásokról. In: KÓS Károly – FARAGÓ József (szerk.): *Népismereti Dolgozatok 1978*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 195–207.

IMREH Lajos

1940 *A szórványmunka elvi és gyakorlati kérdései*. Az Erdélyi Református Egyházkerület Iratterjesztésének Kiadása, Kolozsvár

ISTVÁN Lajos

1990 Cimboraszer a hagyományos korondi juhászatban. *Honsimeret* XVIII. (4) 34–37.

JAKAB Ágnes

2004 Nemzedékek és nemzetiségek Kőrispatakon. In: POZSONY Ferenc – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 12. Anyakönyves vizsgálatok erdélyi településeken*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 174–247.

JAKAB Albert Zsolt

2003 Emléktábla-állítás Kolozsváron. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 2. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 19.)
Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 135–158.

2004 Falfirkálás interetnikus környezetben. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 23.)
Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 90–125.

JAKAB Albert Zsolt – KESZEG Vilmos (szerk.)

2007 *Csoportok és kultúrák. Tanulmányok szubkultúrákról*. (Kriza Könyvek, 29.)
Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

JAKAB Albert Zsolt – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.)

2005 *Lenyomatok 4. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 26.)
Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

2006 *Lenyomatok 5. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 27.)
Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

JAKABFFY Elemér (szerk.)

1934 Adatmutató a nyelvi, faji és vallási kisebbségek jogi, politikai, kulturális és gazdasági helyzetéről, különös tekintettel a magyar kisebbségekre. *Magyar Kisebbség XIII.* (17–19) 473–580.

1993 *Nemzetstratégiai íráások*. Válogatta, a bevezetőt írta és a jegyzeteket összeállította Balázs Sándor. Bukarest

JAKABFFY Elemér – PÁLL György

1939 *A bánági magyarság húsz éve Romániában*. Studium, Budapest

JANCSÓ Elemér

1937 Magyar tudományos élet Erdélyben 1918-tól napjainkig. *Láthatár*. (1) 13–20., (2) 74–80.

KATONA Botond (szerk.)

2000 *Halmágy*. Kolozsvár

KÁDÁR Edit

2000 Etnolingvisztikai vitalitás a szórványban (Oltszakadát). *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XLIV.* (1–2) 69–107.

2007 Etnolingvisztikai vitalitás a szórványban. Oltszakadát. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás*. Lucidus Kiadó, Budapest, 89–111.

KACSO Sándor (szerk.):

1937 *Erdélyi Magyar Évkönyv*. Brassó

KAM (Kommunikációs és Antropológiai Munkacsoport)

1990 *Kapcsolat, környezet, közösség*. Politika + Kultúra Alapítvány, Csíkszereda

1991 Mentális környezet. *Janus* VIII. (1)

KEMÉNYFI Róbert

1994 *Etno-kulturgeográfiai vizsgálatok két magyar–román faluban*. (Folkór és Etnográfia, 84.) Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen

1998 *A történeti Gömör és Kis-Hont vármegye etnikai rajza. A vegyes etnicitás és az etnikai határ kérdése*. (Gömör Néprajza, 50.) Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen

2000 A nyelvsziget fogalmáról. *Néprajzi Látóhatár* IX. (1–2) 1–10.

2003 *A kisebbségi tér változatai*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest

2004 *Földrajzi szemlélet a néprajztudományban. Etnikai és felekezeti terrek, kontaktzónák elemzési lehetőségei*. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen

KERÉKGYÁRTÓ Adrien

1989 Csíkmenasági leltárak 1779–1930. *Néprajzi Értesítő* LVIII–LXVI. 71–163.

1992 A csíkiak Negyedfélmegye havasáról. Adatok egy székely birtokközösség történetéhez. *Néprajzi Értesítő* LXXIV. 5–47.

KESZEG Vilmos

1995 A román pap és hiedelemköre a mezőségi folklórban. *Ethnographia* CVII. (1–2) 355–369.

1996 *Kelt levelem... Egy mezőségi parasztasszony levelezése*. (Néprajzi Látóhatár Kiskönyvtára, 6.) Györffy István Néprajzi Egyesület, Debrecen

2000 Szórványsors a történetekben. *Erdélyi Múzeum* LXII. (3–4) 159–163.

2002 A romániai magyar néprajzkutatás egy évtizede. 1990–2001. In: TÁNCZOS Vilmos – TÓKÉS Gyöngyvér (szerk.): *Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990–2001 közötti eredményeiről* I. Scientia Kiadó, Kolozsvár, 119–170.

2004 A történelmi emlékezet szerveződése és funkciói. In: *Uő: Aranyosság népköltészete* I–II. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 55–232.

2007 A szórványsors autobiografikus megjelenítése. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösség-építés, szórványgondozás*. Lucidus Kiadó, Budapest, 207–222.

KESZEG Vilmos (szerk.)

2001 *Palástban. Lelkészek szórványban.* Nagy Ödön, Hermán János, Nyitrai Mózes szövegét kiadásra előkészítette Keszeg Vilmos. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

2004 *Detrehemtelep. Adatok Detrehemtelep történetéhez.* Hiperborea Kiadó, Torda

2005 *Specialisták. Életpályák és élettörténetek I–II.* Scientia Kiadó, Kolozsvár

KESZI-HARMATH Sándor

1977 Ingázás, vándorlás, szaporulat Kalotaszegen. *Korunk* XXXIV. (12) 968–974.

1978 Népesedési kérdések Kalotaszegen. In: IMREH István (szerk.): *Változó Valóság.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 19–60.

1984 A városiasodás mutatói. Bonchida és Egerbegy városiasodása. In: EGYED Péter (szerk.): *Változó valóság. Városkutatás.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 114–135.

KINDA István

2004 Kapcsolatok, tőkék, konfliktusok. Egy magyar–holland testvérkapcsolat krízise. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 23.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 159–183.

2005 A társadalmi kontroll és intézményei a moldvai falvakban. In: KINDA István – POZSONY Ferenc (szerk.): *Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 21–56.

2006a A pap helye a lokális társadalm életében. In: DIÓSZEGI László (szerk.): *A moldvai csángók.* Teleki László Alapítvány, Budapest, 147–156.

2006b A kilátástalanság esélyei. A szegény családok helyzete és lehetőségei. In: PETI Lehel – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Agrárörökség és specializáció a Kis-Küküllő mentén.* Nis Kiadó, Kolozsvár, 179–207.

KINDA István – PETI Lehel

2004 Szenesek. A tradicionális erdőkiélés és a nyugati piacgazdaság között. Vállalkozói kultúrák Farkaslakán? *Erdélyi Társadalom* II. (2) 203–228.

2006 „...ne verjük szét a kollektívet...!” Társas gazdálkodás Kelementelkén és Abosfalván. In: PETI Lehel – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Agrárörökség és specializáció a Kis-Küküllő mentén.* Nis Kiadó, Kolozsvár, 208–241.

KINDA István – POZSONY Ferenc (szerk.)

2005 *Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

KISBÁN Eszter (szerk.)

1994 *Parasztkultúra, populáris kultúra és a központi irányítás. Tanulmányok*. MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest

KIRÁLY László

1972 *Kék farkasok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

KISS András

1994 *Források és értelmezések*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1998 *Boszorkányok, kuruzslók, szalmakoszorús paráznák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

2003 *Más források – más értelmezések*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

KISS András – PÁL-ANTAL Sándor (szerk.)

é.n. *A magyarországi boszorkányság forrásai III*. Balassi Kiadó, Budapest

KISS Dénes

2001 Egy hetediknapos adventista közösség kialakulása. Avallási konverziót befolyásoló tényezők. *WEB*. (8–9) 54–65.

2003 A CE Szövetség és a református egyház. *Erdélyi Társadalom* I. (2) 55–66.

2004 A falusi elit átalakulása Erdélyben. *WEB*. (12) 9–16.

2007 Szórványkérdés erdélyi falusi környezetben. A vallási kisebbségek identitás-fenntartó stratégiáinak alkalmazhatósága az etnikai szórványokra. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösséggépítés, szórványgondozás*. Lucidus Kiadó, Budapest, 279–282.

KISS Tamás

2003A romániai magyarság az 1992-es 2002-es népszámlálások tükrében. In: GYURGYÍK László – SEBŐK László (szerk.): *Népszámlálási körkép Közép-Európából 1989–2002*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 97–117.

2004a Természetes népmozgalmi folyamatok az erdélyi magyarság körében. *Erdélyi Társadalom* II. (1) 9–36.

2004b Erdélyi vállalkozó (ön)képek. In: KOVÁCS Éva (szerk.): *A gazdasági átmenet etnikai tájképei*. Teleki László Alapítvány–PTE-BTK Kommunikációs Tanszék, Budapest, 23–130.

- 2007 Vegyes házasságok és asszimiláció. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás*. Lucidus Kiadó, Budapest, 65–88.
- KISS Tamás (szerk.)
- 2004 *Népesedési folyamatok az ezredfordulón Erdélyben*. RMDSZ Ügyvezető Elnökség–Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár
- 2005 Az etnikumközi viszonyok mintázatai, térrepresentációk erdélyi vállalkozók önéletrajzi elbeszélésében. In: FEISCHMIDT Margit (szerk.): *Erdély-(de)konstrukciók*. Néprajzi Múzeum–PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs, 185–209.
- KLAMÁR Zoltán (szerk.)
- 2005 *Etnikai kontaktzónák a Kárpát-medencében a 20. század második felében*. Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, Aszód
- KOCSIS Károly – KOCSISNÉ HODOSI Eszter
- 1991 *Magyarok a határainkon túl és a Kárpát-medencében*. Tankönyvkiadó, Budapest
- 1998 *Ethnic geography of the Hungarian Minorities in the Carpathian Basin*. Geographical Research Institute Hungarian Academy of Sciences, Budapest
- KOCSIS Rózsai
- 1988 *Megszépült szegénység. Vallomás a gyermekkorról*. Sajtó alá rendezte és előszóval ellátta NAGY Olga. Kriterion Könyvkiadó, Bucuresti
- KOMÁROMI Tünde
- 2002 *Beteg eretnekek Kolozsvár környékén 1583–1584*. In: SZIKSZAI Mária (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 10*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 19–30.
- KOTICS József
- 1997 Erkölcsi értékrend és társadalmi kontroll néhány moldvai csángó faluban. In: POZSONY Ferenc (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5. Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 36–55.
- 1999 A társadalmi kontroll szimbolikus formáiról. Egy rítus jelentései. In: ZSIGMOND Győző (szerk.): *Szokás és erkölcs*. Magyar Köztársaság Kulturális Központja, Bukarest, 8–36.
- 2001 *Mások tekintetében*. (Kulturális és Vizuális Antropológia Tanszék Könyvei, 4.) Miskolci Egyetem, Miskolc
- KOVÁCS Flóra
- 2000 *Változások Szék község életében*. T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy

KOVÁCS KISS Gyöngy (szerk.)

2003 *Álló- és mozgóképek. Vázlat az erdélyi főnemességről. Visszaemlékezések, feljegyzések, beszélgetések, tanulmányok.* KOMP-PRESS Kiadó, Kolozsvár

KOVÁCH Géza – BINDER Pál

1981 *A céhes élet Erdélyben.* Válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Kovách Géza és Binder Pál. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

KÓS Károly, dr.

1972 *Népélet és néphagyomány.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1976 *Tájak, falvak, hagyományok.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1979 *Eszköz, munka, néphagyomány.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1981 Népi írott források a székelység anyagi kultúrájának múltjához. *Ethnographia* XCII. (4) 471–478.

1999 *Népi földművelés Kalotaszegen.* (A Néprajzi Látóhatár Kiskönyvtára, 7.) Györffy István Néprajzi Egyesület, Debrecen

2000 *A Mezőség Néprajza I–II.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely

KÓSA László

1989 *A magyar néprajz tudománytörténete.* Gondolat Kiadó, Budapest

1991a Dél-erdélyi mozaik. *Hitel* IV. (18) 22–25.

1991b Erdély néprajza. *Ethnographia* 102. (3–4) 197–211.

1991c *Paraszti polgárosulás és népi kultúra táji megoszlása Magyarországon (1880–1920).* Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen

KÓSA SZÁNTÓ Vilma

1978 Családszociológiai felmérés egy sepsiszentgyörgyi lakónegyedben. In: IMREH István (szerk.): *Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 93–112.

KÖPECZI Béla (főszerk.)

1987 *Erdély története I–III.* Akadémiai Kiadó, Budapest

KÖNCZEI Ádám – KÖNCZEI Csongor

2004 *Táncház. Írások az erdélyi táncház vonzasköréből.* (Kriza Könyvek, 24.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

KÖNCZEI Csongor

2003 Néhány gondolat a kalotaszegi cigánymuzsikások mobilitásának változásairól. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 2. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 19.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 127–134.

2004 Amikor a nép táncol, akkor néptáncol? Gondolatok a hagyományos táncművelés jelenkori változásairól. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 23.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 126–133.

KŐVÁRY László

1847 *Erdélyország statisztikája* I. Kolozsvár

KRESZ Mária

1944 A gyermekkor és az ifjúkor néprajza egy kalotaszegi faluban. *Ethnographia* LV. (1–4) 143–147.

KRISTÓ Tibor (szerk.)

1999 *Kuláksors. Székely kulákok története*. Státus Könyvkiadó, Csíkszereda

KÜRTI László

2003 Szexualitás és csujogtatás Kalotaszegen. In: SZIKSZAI Mária (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 11. Játék és kultúra*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 216–273.

LAJOS Veronika

2006 Modernizáció és társadalom a moldvai csángó közösségekben: kérdésvetések a migráció témakörében. In: DIÓSZEGI László (szerk.): *A moldvai csángók*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 177–184.

LÁSZLÓ János

2003 A játék szerepe a munkába és a társadalomba való belenevelődésben. In: SZIKSZAI Mária (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 11. Játék és kultúra*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 143–156.

LEPENIES, Wolf

2001 Irodalom és tudomány közt félúton. A szociológia születése. *Szociológiai Figyelő* V. (1–2) 53–61.

LÉTAY László

1984 Város – városközpont – városiasodás. In: EGYED Péter (szerk.): *Változó valóság. Városkutatók*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 136–145.

LŐCSEI Pál

1971 *Család és házasság a mai magyar társadalomban*. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest

LŐRINCZI Réka

1980 *A magyar rokonsági elnevezések rendszerének változásai*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

MAGYARI Nándor László

2003 Közéletések a romániai magyar szociológia mai helyzetéhez. *Erdélyi Társadalom* I. (1) 133–146.

MAGYARI-VINCZE Enikő

1997a *Kísérletek kulturális elemzésre*. Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca

1997b *Antropologia politicii identitare naționaliste*. Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca

MAGYARI-VINCZE Enikő (red.)

2001 *Femei și bărbați în Clujul multiethnic I–III*. Editura Fundației Desire, Cluj

MAJOR Miklós

1978 Kereset és életszínvonal egy szilágysági faluban. In: IMREH István (szerk.): *Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 113–132.

MALONYAY Dezső (szerk.)

1907, 1909, 1911, 1912, 1922 *A magyar népművészet I–V*. Budapest

MAROSI Péter

1942 Falukutatás Bálványosváralján. Különlenyomat a *Hitel* 3–4. számából. Kolozsvár

MÁTHÉ János

1978 Egy magángazda székely falu életéből. In: IMREH István (szerk.): *Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 199–214.

MEZEI Elemér – VERES Valér

2001 *Társadalomstatisztika*. Egyetemi Kiadó, Kolozsvár

MIHĂILESCU, Vintilă (red.)

2003 *Vecini și vecinătăți în Transilvania*. Editura Paideia, București

MIKLÓS Zoltán

2003 A kuláksors egyéni interpretációja a „kulák” perspektívájából. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 2. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 19.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 49–62.

2004 A vállalkozói kultúra és a benne rejlő kapcsolathálók. Egy (sikeres) üzletember kapcsolatrendszere. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 23.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 134–158.

2005 Öröklési jogszokások a moldvai csángóknál. In: KINDA István – POZSONY Ferenc (szerk.): *Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 101–131.

2006 „Romániában nem lehet egy lábon megélni”. Önállósodás és a vállalkozói magatartás megjelenése. In: PETI Lehel – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Agrárörökség és specializáció a Kis-Küküllő mentén*. Nis Kiadó, Kolozsvár, 62–100.

MIKÓ Imre

1932 *Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés*. (Erdélyi Fiatalok Falu-füzetei, 4.) Erdélyi Fiatalok, Kolozsvár

1941 *Huszonkét év. Az erdélyi magyarság politikai története 1918. december 1-től 1940. augusztus 30-ig*. Studium, Budapest

MIRK Szidónia

1999 Román–magyar vegyes házasságok Zabolán. In: ANGHEL, Remus Gabriel – POZSONY Ferenc (szerk.): *Modele de conviețuire în Ardeal. Zăbala*. (Colecția Kriza, 2.) Asociația Etnografică Kriza János, Cluj, 53–70.

MOHAY Tamás

1991 Magyar szórványok Dél-Erdélyben. In: HALÁSZ Péter (szerk.): *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 67–74.

2002 Adatok és szempontok a romániai magyar néprajzi kutatás tizenkét évéhez. In: TÁNCZOS Vilmos – Tőkés Gyöngyvér (szerk.): *Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990–2001 közötti eredményeiről III*. Scientia Kiadó, Kolozsvár, 37–64.

MOHÁCSEK Magdolna

2005 A magasan képzett erdélyi fiatalok magyarországi munkavállalása. In: HORVÁTH István (szerk.): *Erdély és Magyarország közötti migrációs folyamatok*. Scientia Kiadó, Kolozsvár, 133–172.

MOHÁCSEK Magdolna – VITOS Katalin

2003 Fogyasztói szokások a magyarfalusi vendégmunkások köreiben. *Erdélyi Társadalom* I. (2). 101–112.

2005 Migráció és településfejlődés. A magyarfalusi vendégmunkások fogyasztói szokásai. In: KINDA István – POZSONY Ferenc (szerk.): *Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 214–225.

MOLNÁR H. Lajos

1984 Szanáltak. In: EGYED Péter (szerk.): *Változó valóság. Városkutatás*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 225–240.

MOLNÁR Péter

2005 A táncház mítosza és valósága: amit a 21. század néprajzosa Széken talál. In: FEISCHMIDT Margit (szerk.): *Erdély-(de)konstrukciók*. Néprajzi Múzeum–PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tan-
szék, Budapest–Pécs, 123–142.

MÓRICZ Miklós

1932 *Az erdélyi föld sorsa. Az 1921. évi román földreform*. Erdélyi Férfiak Egyesülete, Budapest

MURVAI László

2000 *A számok hermeneutikája. A romániai magyar oktatás tíz éve (1990–2000)*. Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Budapest

2001 Magyar anyanyelvű oktatás szórványban. In: BODÓ Barna (szerk.): *Szórvány és iskola. Elemzések és programok a szórványkutatás témaköréből*. Iskola Alapítvány, Kolozsvár, 52–60.

NAGY Olga

1977 *Paraszt Dekameron. Válogatás széki tréfákból és elbeszélésekből*. Magvető Kiadó, Budapest

1983 *Újabb paraszt Dekameron. A szerelemről és a házasságról*. Magvető Kiadó, Budapest

1988 *Asszonyok könyve. Népi elbeszélések*. Magvető Kiadó, Budapest

1989 *A törvény szorításában. Paraszti értékrend és magatartásformák*. Gondolat Kiadó, Budapest

1994 *Népi változatok szerelemre és házasságra. Esszé*. Erdélyi Gondolat, Székelyudvarhely

1998 A nők szerepe és helyzete a paraszti társadalomban. In: POZSONY Ferenc (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 6*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 52–65.

NAGY Olga (szerk.)

2000 *Változó népi kultúra. Társadalomnéprajzi vizsgálat Havadon*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest–Kolozsvár

2002 *Népi gazdálkodás Havadon*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

NAGY Ödön

1991 Szórvány és beolvadás. In: ZÁHONYI Éva (szerk.): *Hitel, Kolozsvár (1935–1944). II. Tanulmányok, repertórium*. Bethlen Gábor Könyvkiadó, Budapest, 145–162.

1993 Népi joghagyományok Havadon. *Néprajzi Látóhatár* II. (4) 21–39.

NÉMETH Ágnes

2002 Társadalmi elvárások: norma és „deviancia”. In: SZIKSZAI Mária (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 10*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 44–57.

NEMÉNYI Ágnes

1978 A falusi értelmiség társadalmi mobilitása Kolozs megyében. In: IMREH István (szerk.): *Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 187–198.

1997 *Erdélyi falvak – gazdasági, szociális struktúrák és folyamatok*. Alsand Kiadó, Kolozsvár

2002 *Faluszociológia*. Ábel Kiadó, Kolozsvár

2003 Az erdélyi magyar szociológia helyzete 1989 előtt és után. *Debreceni Szemle* XI. (3) 395–405.

2007 Erdélyi Magyar családok. Négy régió tanulságai. In: ÖRSI Julianna (szerk.): *Mikroközösségek. Társadalom- és gazdaságkutatói eredmények és módszerek innovációja*. MTA Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület, Túrkeve–Szolnok, 165–174.

NIEDERMÜLLER Péter

1990 Az antropológia haszna: egy közép-európai példa. *BUKSZ*. Ősz. 331–335.

1992 Új törekvések a néprajzban. In: MOHAY Tamás (szerk.): *Közelítések. Néprajzi, történeti, antropológiai tanulmányok Hofer Tamás 60. születésnapjára*. Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajz Tanszéke, Debrecen, 353–371.

OLÁH Sándor

2001 *Csendes csatatér. Kollektivizálás és túlélési stratégiák a két Homoród mentén (1949–1962)*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

2004 *Falusi látletelek (1991–2003)*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

ORTUTAY Gyula

1949 A magyar néprajztudomány elvi kérdései. *Ethnographia* LX. (1) 1–25.

OZSVÁTH Imola

2002 Egy dél-erdélyi település története a statisztikák és egyéni élettörténetek tükrében. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok. Fialat kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 12.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 95–110.

2003 A szórványosodás motívumai egy élettörténetben. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 2. Fialat kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 19.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 33–48.

- 2007 A szórványosodás motívumai egy élettörténetben. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösség-építés, szórványgondozás*. Lucidus Kiadó, Budapest, 238–254.
- ÖRSI Julianna
- 1998 *Emberszötte háló*. Finta Múzeum–Túrkevei Kulturális Egyesület, Túrkeve
- ÖRSI Julianna (szerk.)
- 2007 *Mikroközösségek. Társadalom- és gazdaságtudományi eredmények és módszerek innovációja*. MTA Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület, Túrkeve–Szolnok
- PAKOT Levente
- 2002a Szentegyházaszfalva népesedéstörténete a XVIII–XIX. században. *Székelyföld* VI. (3) 81–109.
- 2002b Aspecte privind fenomenul mortalității în satul Vlăhița (jud. Harghita) între 1776 și 1895. In: BOLOVAN, Ioan (red.): *Transilvania în epocile modernă și contemporană. Studii de demografie istorică*. Presa Universitară, Cluj-Napoca, 211–229.
- 2003 Aspecte privind ciclul vieții familiale în dieceza reformată Odorhei la sfârșitul secolului al XIX-lea. In: BOLOVAN, Ioan – PĂDUREAN, Corneliu (red.): *Populație și societate. Studii de demografie istorică a Transilvaniei (secolele XVIII–XX)*. Presa Universitară, Cluj-Napoca, 239–282.
- PÁL Judit
- 1999 *Procesul de urbanizare în scaunele secuiești în secolul al XIX-lea*. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca
- PALÁDI-KOVÁCS Attila (főszerk.)
- 2000 *Magyar Néprajz VIII. Társadalom*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- PÁLFY Zoltán
- 2004 Nemzetállam és felsőoktatási piac: adatok a kolozsvári egyetem diák-ságának etnikai és társadalmi összetételéről a két világháború között. *Erdélyi Társadalom* II. (2) 151–180.
- PALKÓ Attila
- 1995 *Magyaró. Egy felső-marosmenti falu évszázadai*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- PALKÓ Attila – ZSIGMOND József
- 1998 *Magyaró hétköznapijai*. Kriterion Könyvkiadó, Marosvásárhely

PÁPAI Virág

2005 Egy neoprotestáns család Klézsén. In: KINDA István – POZSONY Ferenc (szerk.): *Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 193–213.

PÁSZTOR Gyöngyi

2003 Slumosodás és elszegényedési folyamatok Kolozsvárt. *Erdélyi Társadalom* I. (1) 51–66.

2006 *Városszociológia. Elméletek és problémák*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó–Presa Universitară Clujeană, Kolozsvár

PÉNTEK János

1996 Nyelv és szórvány. In: BODÓ Barna (szerk.): *Jelen és jövő a szórvány-kutatásban*. Szórvány Alapítvány, Temesvár, 24–34.

2000 „Csak sírni tudok magyarul ...” *Korunk* X. (10) 5–8.

2001 *A nyelv ritkuló légköre. Szociolingvisztikai dolgozatok*. KOMPRESS–Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár

PÉNTEK János – BENŐ Attila

2003 *Nyelvi kapcsolatok, nyelvi dominanciák az erdélyi régióban*. (A Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai, 1.) Szabó T. Attila Nyelvi Intézet, Kolozsvár

PÉTER István

2000 Szórvány – kisebbség – etnikum – erdélyi magyarság. *Magyar Kisebbség* VI. (3) 22–27.

PÉTER László

2003 Új szegények túlélési stratégiái. *Erdélyi Társadalom* I. (1) 25–51.

2006 *Vázlatok a szegénység szociológiájához*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó–Presa Universitară Clujeană, Kolozsvár

PETI Botond

2006 Szőlőtermesztés és borkultúra Csáváson. In: PETI Lehel – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Agrárörökség és specializáció a Kis-Küküllő mentén*. Nis Kiadó, Kolozsvár, 242–275.

PETI Lehel

2003 A fekete mágia szociális egyensúlyellenőrző szerepe a moldvai csángó falvakban. A lopás hiedelmei. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 2. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Kriza Könyvek, 19.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 159–174.

- 2004 Tejpénz a bankkártyán. Reprivatizáció, dekollektivizálás és mezőgazdasági specializáció egy Kis-Küküllő menti agrártelepülésen. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Krizsa Könyvek, 23.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 184–212.
- 2005a Vallási mozgalom a Bákó környéki falvakban. In: KINDA István – POZSONY Ferenc (szerk.): *Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 157–192.
- 2005b A testvér-falu-kapcsolatok, mint a falusi turizmus és az identitásépítés színterei. In: JAKAB Albert Zsolt – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 4. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. (Krizsa Könyvek, 26.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 7–28.
- 2006a Rendszerváltozás utáni agrárszerkezeti és társadalmi változások Héderfáján. In: PETI Lehel – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Agrárörökség és specializáció a Kis-Küküllő mentén*. Nis Kiadó, Kolozsvár, 17–61.
- 2006b Vándorló kombájnosok, munkanélküli nagygazdák. Gazdasági stratégiák és szimbolikus attitűdök a rendszerváltozás után Vámosgálfalván. In: PETI Lehel – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Agrárörökség és specializáció a Kis-Küküllő mentén*. Nis Kiadó, Kolozsvár, 152–178.
- 2007 Szórványosodás és mítosz a csángó kérdésben. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösség-építés, szórványgondozás*. Lucidus Kiadó, Budapest, 41–46.
- PETI Lehel – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.)
- 2006 *Agrárörökség és specializáció a Kis-Küküllő mentén*. Nis Kiadó, Kolozsvár
- PILLICH László
- 1985 *Városom évgyűrii*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- PILLICH László – VETÉSI László (szerk.)
- 1987 *Leírtam életem. Népi önéletírások*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- PILLICH László – VETÉSI László – VINCZE Zoltán
- 1984 A kolozsvári magyar hóstáti közösség népesedési és szerkezeti alakulása (1899–1980). In: EGYED Péter (szerk.): *Változó valóság. Városkutatás*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 54–113.
- POZSONY Ferenc
- 1992 Zártkörű asszonymulatságok Erdélyben. *Művelődés* XLI. (2) 21–25.
- 1995 Leány- és asszonyegyletek az erdélyi szászoknál. *Művelődés* XLVIII. (2) 27–29.

- 1997a *Az erdélyi szászok jeles napi szokásai*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
- 1997b Erdélyi szomszédtságok. *Ethnographia*. CVIII. (1–2). 235–264.
- 1997c Erdélyi magyar legényegyletek és társulások. In: CSOMA Zsigmond – VIGA Gyula (szerk.): *Európából Európába. Tanulmányok a 80. esztendő Balassa Iván tiszteletére*. Györffy István Néprajzi Egyesület, Budapest–Debrecen, 464–482.
- 1998 *Szól a kakas már. Szász hatás az erdélyi magyar népszokásokban*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
- 2000a Vénleányok és vénlegények csúfolása Erdélyben. In: Uő: „Adok nektek aranyvesszőt ...” *Dolgozatok erdélyi és moldvai népszokásokról*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 135–146.
- 2000b Egy Szeben megyei magyar szórványközösség. *Erdélyi Múzeum* LXII. (3–4) 185–192.
- 2000c Öregek Erdély változó társadalmában. In: CSERI Miklós – KÓSA László – BEREZKI Ibolya (szerk.): *Paraszti múlt és jelen az ezredfordulón*. Magyar Néprajzi Társaság–Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre. 737–744.
- 2000d Magyar tudományos műhelyek Erdélyben. *Info-Társadalomtudomány*. (51) 31–42.
- 2001 Társadalomnéprajzi eredmények Erdélyben. In: KESZEG Vilmos (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 9*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 195–215.
- 2002 Káposztatermelők Kézdivásárhelyen és környékén. In: SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utak és útvesztők a kisüzemi agrárgazdaságban 1990–1999*. MTA Néprajzi Kutatóintézet–MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 261–270.
- 2003 A moldvai csángó-magyar falvak társadalomszerkezete. *Pro Minori-tate*. Nyár. 142–165.
- 2005 *A moldvai csángó magyarok*. Gondolat Kiadó–Európai Folklor Intézet, Budapest
- 2007 Szórványok hétköznapijai. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás*. Lucidus Kiadó, Budapest, 49–59.
- POZSONY Ferenc (szerk.)
- 1997 *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5. Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

- 1999 *Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben*. Teleki László Alapítvány, Budapest
- POZSONY Ferenc – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.)
- 2004 *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 12. Anyakönyves vizsgálatok erdélyi településeken*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár
- PULAY Gergő
- 2005 A vendégmunka mint életforma. Széki építőmunkások Budapesten. In: FEISCHMIDT Margit (szerk.): *Erdély-(de)konstrukciók*. Néprajzi Múzeum–PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs, 143–162.
- RÁDULY János
- 1987 *Mikor a szolgának telik esztendeje. A kibédi gazdai szolgák életéből*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- ROSTÁS Zoltán (szerk.)
- 1989 *Hát ide figyelj, édes fiam. Esszék az ifjúságkutatás köréből*. Albatrosz Könyvkiadó, București
- ROTH Endre
- 2002 Magyar szociológiai kutatások Erdélyben 1990–2001. In: TÁNCZOS Vilmos – TÓKÉS Gyöngyvér (szerk.): *Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990–2001 közötti eredményeiről*. Scientia Kiadó, Kolozsvár, 341–369.
- SALAMON Anikó (szerk.)
- 1979 *Így teltek hónapok, évek ... Öt életrajz*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- SÁRKÁNY Mihály
- 2000 A társadalomnéprajzi kutatás hazai története. In: PALÁDI-KOVÁCS Attila (szerk.): *Magyar Néprajz. VIII. Társadalom*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 29–66.
- SEBESTYÉN Adrienne
- 2005 „Erdélybe utazni más”. A magyar turisztikai irodalom Erdély-képe. In: FEISCHMIDT Margit (szerk.): *Erdély-(de)konstrukciók*. Néprajzi Múzeum–PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs, 51–68.
- SEMLYÉN István
- 1982 *Népesedésrobbanás – egyke*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- ȘERBAN, Stelu
- 2005 Moldvai katolikusok és ortodoxok kapcsolatainak ideológiai és társadalmi vonatkozásai. In: KINDA István – POZSONY Ferenc (szerk.):

- Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 132–156.
- STAHL, Henri H.
1992 *A régi román falu és öröksége.* ELTE BTK, Budapest
- SULYOK István – FRITZ László (szerk.)
1930 *Erdélyi magyar évkönyv 1918–1929.* Juventus Kiadó, Kolozsvár
- SÜTŐ András
1972 *Anyám könnyű álmot ígér. Naplójegyzetek.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- SZABÓ Andrea – BAUER Béla – LAKI László – NEMESKÉRI István (szerk.)
2002 *Gyorsjelentés. Magyar fiatalok a Kárpát-medencében.* Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest
- SZABÓ Á. Töhötöm
2002 *Közösség és intézmény. Stratégiák a lónai hagyományos gazdálkodásban.* (Kriza Könyvek, 11.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár
- 2003 *Informális technikák a hagyományos gazdálkodásban.* In: Uő (szerk.): *Lenyomatok 2. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 19.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 105–126.
- 2003 *A magyar nyelvű néprajzi felsőoktatás, kutatás és muzeológia Romániában. Néprajzi Látóhatár XII.* (1–2) 83–114.
- 2006a *Robogóból kisszekér. Három erdélyi kistáj gazdálkodásának erőforrásai.* In: JAKAB Albert Zsolt – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 4. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 26.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 179–200.
- 2006b *A kooperáció mint agrárstratégia. A gazdasági környezet és a fejlődés kérdései.* In: PETI Lehel – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Agrárörökség és specializáció a Kis-Küküllő mentén.* Nis Kiadó, Kolozsvár, 101–151.
- SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.)
2002 *Lenyomatok. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 12.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár
- 2002 *Életutak és életmódok.* (Kriza Könyvek, 15.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár
- 2003 *Lenyomatok 2. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 19.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár
- 2004 *Lenyomatok 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 23.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

SZABÓ István

1940 *A magyar parasztság története.* (Kincsestár. A Magyar Szemle Társaság Egypengős Könyvtára, 8.) Magyar Szemle Társaság, Budapest

1966 *A falurendszer kialakulása Magyarországon.* Akadémiai Kiadó, Budapest

1969 *A középkori magyar falu.* Akadémiai Kiadó, Budapest

1976 *Jobbágyok – parasztok. Értekezések a magyar parasztság történetéből.* Akadémiai Kiadó, Budapest

SZABÓ László

1980 *A magyar rokonsági rendszer.* Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen

1990 *Bevezetés a társadalomnéprajzba.* Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen

1993 *Társadalomnéprajz.* Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen

1996 Az erdélyi társadalmi kutatásokról. In: Uő: *Társadalom, etnikum, identitás.* (Folklor és Etnográfia, 81.) Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen, 17–34.

1997 *A munka néprajza. Tanulmányok a magyar paraszti munka- és üzemszervezetről a XVIII–XX. századból.* Ethnica Kiadás, Debrecen

SZABÓ Márta

2004 A magyarlapádi házassági anyakönyvek. In: POZSONY Ferenc – SZABÓ Á. Tőhötöm (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 12. Anyakönyves vizsgálatok erdélyi településeken.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 130–173.

SZABÓ T. Attila

1938 A Transylvan magyar társadalomkutatás. *Hitel.* (1) 13–31.

SZÁSZ Zsombor

1927 *Erdély Romániában.* Grill Kiadó, Budapest

SZENDREY Ákos

1937 A népi társadalom tagolódása. *Ethnographia* XLVIII. 188–197.

1938 A népi társasmunkák és összejövetelek. *Ethnographia* XLIX. 273–286.

SZILÁGYI Levente

2007 Etnikai és vallási identitás Hosszúmezőn. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás.* Lucidus Kiadó, Budapest, 131–138.

SZILÁGYI N. Sándor

1997a A szórványmagyarság: probléma vagy ürügy? *Romániai Magyar Szó.* jan. 29., febr. 12.

1997b Szórványok és „műsorszórványok” avagy egy beszédmód kritikája. *Romániai Magyar Szó.* máj. 7.

2002 Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra. *Magyar Kisebbség VIII.* (4) 64–96.

2003a A szórványmagyarság: probléma vagy ürügy? In: Uó: *Mi egy más. Közéleti írások.* Kalota Könyvkiadó, Kolozsvár, 678–698.

2003b Szórványok és „műsorszórványok” avagy egy beszédmód kritikája. In: Uó: *Mi egy más. Közéleti írások.* Kalota Könyvkiadó, Kolozsvár, 699–712.

SZŐCS János

1999 A románok megtelepedése, román falvak kialakulása Csík-, Gyergyó-, Kászonszékben (1614–1850). In: BÁRDI Nándor – HERMANN Gusztáv Mihály (szerk.): *A többség kisebbsége. Tanulmányok a székelyföldi románság történetéről.* Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 98–156.

SZŐCSNÉ GAZDA Enikő

2001 *Erköls és közösség. Orbai széki erkölcsirányítás a XVII–XIX. században.* Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

2006 A föld és ennek leányági öröklési rendje Székelyföldön. *Erdélyi Múzeum LXVII.* (1–2) 84–96.

TAGÁNYI Károly

1919 *A hazai élő jogszokások gyűjtéséről I. A családi és öröklési jogszokások.* Budapest

TAKÁCS András

2005 A széki kultúra változása az 1989-es romániai politikai rendszerváltás hatására. In: SCHWARCZ Gyöngyi – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a Magyar vidéken.* MTA Néprajzi Kutatóintézet–MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 443–452.

TAKÁCS Lajos

1987 *Határjelek, határjárás a feudális kor végén Magyarországon.* Akadémiai Kiadó, Budapest

TAMÁS Gáspár

1983 *Vadon nőtt gyöngyvirág. Emlékezés két könyvben.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

TÁNCZOS Vilmos

1996 *Keletnek megnyílt kapuja. Néprajzi esszék.* KOMP-PRESS–Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár

1997 Hányan vannak a moldvai csángók? *Magyar Kisebbség* III. (1–2) 370–390.

1998 Kettős hatalmi szerkezet a Székelyföldön. *Magyar Kisebbség* IV. (2) 339–362.

TÁRKÁNY SZŰCS Ernő

1943 A kalotaszegi népi jogéletkutatás. *Néprajzi Értesítő* XXXV. 253–254.

1944a *A juhtartás népi jogszabályai Bálványosváraalján.* (Erdélyi Tudományos Füzetek, 189.) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár

1944b Erdély öröklési jogszokásai. *Hitel* IX. (7) 379–400.

1980 A népi jogszokások szankció-rendszere. *Ethnographia* XCI. (3–4) 372–392.

1981 *Magyar jogi népszokások.* Gondolat Kiadó, Budapest

TÓFALVI Zoltán

1984 A Temesváron élő atyhaiak közössége. In: EGYED Péter (szerk.): *Változó valóság. Városkutatás.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 10–53.

TÓTH Pál Péter

1999 *Szórványban. A magyar és a vegyes (magyar–román, román–magyar) családok helyzete Észak-Erdélyben 1942–1944 között.* Püski Kiadó, Budapest

TÓTH Pál Péter (szerk)

2005 *Vándorlás és népességfogyás. Interjúk a magyarok Magyarországra vándorlásáról.* Lucidus Kiadó, Budapest

TÓTH Sándor

1989 *Jelentés Erdélyből.* Magyar Füzetek Könyvei, 13.) Párizs

TÖNNIES, Ferdinand

1983 *Közösség és társadalom.* Gondolat Kiadó, Budapest

TURAI Tünde

2000 A gazdasági tőke, avagy az öregek helyzetét befolyásoló erőforrások egyike. In: CZÉGÉNYI Dóra – KESZEG Vilmos (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 8. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 70–83.

2002 A család intézménye a szocialista hatalmi diskurzusban. In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok. Fiatalkutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 12.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 189–204.

2003 A családszerkezet változása a szocializmus évtizedeiben a Szilágyságban. *Erdélyi Társadalom* I. 2. 85–100.

- 2004a *Az életút végén. Szilágyborzási öregek társadalmi helyzetének vizsgálata.* (Kriza Könyvek, 21.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár
- 2004b *A nagycsalád intézményének bomlása és hagyományának továbbörökítési lehetőségei a Szilágyságban.* In: SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* (Kriza Könyvek, 23.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 213–227.
- 2005 *A beváltatlan, mert beválthatatlan remények. Az idős generáció a tulajdonviszonyok visszarendeződése után Szilágyborzáson.* In: SCHWARCZ Gyöngyi – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a Magyar vidéken.* MTA Néprajzi Kutatóintézet–MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 479–490.
- TÚROS Endre (szerk.)
- 1995 *Változásban? Elemzések a romániai magyar társadalomról.* (Helyzet Könyvek) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja–Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
- VÁMSZER Géza
- 1940 *Szakadát. Egy szebenmegyei magyar szórvány.* Erdélyi Enciklopédia Kiadása, Kolozsvár
- VARGA Andrea
- 2006 *A moldvai katolikusok a Vatikán és a szekuritáté között.* In: DIÓSZEGI László (szerk.): *A moldvai csángók.* Teleki László Alapítvány, Budapest, 157–164.
- VARGA E. Árpád
- 1995 *A családok összetétele nemzetiség és felekezet szerint az 1992. évi népszámlálás tükrében.* *Regio* 6. (3) 81–140.
- 1999 *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája.* II. Teleki László Alapítvány–Pro-Print Könyvkiadó, Budapest–Csíkszereda
- 1998 *Fejezetek a jelenkori Erdély népesedéstörténetéből.* Püski Kiadó, Budapest
- 2002 *Az erdélyi magyarság asszimilációs mérlege a XX. század folyamán.* *Regio* 13. (1) 171–204.
- VARGA Gyula
- 1996 *Az anyakönyvek mint a társadalomnéprajz forrásai.* In: SZILÁGYI Miklós – SZŰCS Judit (szerk.): *A társadalom néprajzi vizsgálatának eredményei és lehetőségei az Alföldön.* Csongrád Város Önkormányzata, Csongrád, 51–70.

VASAS Samu

1971 Egyke és cifrázkodás. *Korunk* 2. f. XV. (9) 1291–1292.

1978 Egyre gazdagabban, egyre kevesebben. In: IMREH István (szerk.): *Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 61–72.

VÁRHEGY István

1978 A könyv és az olvasás helye a Maros megyei falu szellemi életében. In: IMREH István (szerk.): *Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 163–186.

VÁRHEGYI Júlia

1984 Fiatal értelmiségiek fluktuációja egy kisvárosban. In: EGYED Péter (szerk.): *Változó valóság. Városkutatás*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 162–177.

VÉCSEI Károly

1984 Ingázás és lakhelyi stabilitás. In: EGYED Péter (szerk.): *Változó valóság. Városkutatás*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 146–161.

VENCZEL József

1935a *A falumunka és az erdélyi falu-mozgalom*. (Erdélyi Tudományos Füzetek, 78.) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár

1935b Határnemzedék: erdélyi magyar húszévesek. *Hitel* I. (1) 5.

1980 *Az önismeret útján. Tanulmányok az erdélyi társadalomkutatás köréből*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1988 *Erdélyi föld – erdélyi társadalom*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest

1993 *A falumunka útján. Válogatott írások*. Orbán Balázs Közművelődési Egyesület–Magyar Művelődési Egyesület–Magyar Népfőiskolai Társaság, Székelyudvarhely–Budapest

VERES Valér

2000 A romániai magyarság népesedési viszonyai a 90-es években. In: BODÓ Barna (szerk.): *Romániai Magyar Évkönyv 2000*. Szórvány Alapítvány–Polis Könyvkiadó, Temesvár–Kolozsvár, 44–52.

2002 Adalékok Erdély 18. századi népessége etnikai összetételének kérdéséhez. In: *Magyarország Történeti Demográfiai Évkönyve*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 75–105.

2002 A romániai magyarok demográfiai viszonyai a 2002. évi népszámlálás előzetes adatai tükrében. *Demográfia* XLV. (2–3) 319–337.

2003 A társadalmi struktúra etnikai sajátosságai a poszt szocialista Erdélyben. *Erdélyi Társadalom* I. (1) 87–112.

- 2004a A romániai magyarság termékenysége 1992–2002 között. *Erdélyi Társadalom* II. (1) 69–98.
- 2004b A kárpát-medencei magyar fiatalok életeseeményei, társadalmi-gazdasági helyzete és közérzete. *Erdélyi Társadalom* II. (2) 25–58.
- 2005a Az erdélyi magyarok nemzeti identitása a társadalmi és az etnikai struktúra összefüggésrendszerében (2000). *Erdélyi Társadalom* III. (1) 71–96.
- 2005b *Nemzeti identitás Erdélyben – szociológiai olvasatban. Az erdélyi magyarok és románok nemzeti identitásának sajátosságai, társadalmi rétegződési perspektívában.* Akadémiai Kiadó, Budapest
- 2006 *Demográfia és népességszociológia.* Kolozsvári Egyetemi Kiadó–Presa Universitară Clujeană, Kolozsvár
- VERES Valér (szerk.)
- 2000a *Liceeni ardeleni în tranziție.* Limes, Cluj-Napoca
- 2000b *Nemzeti vagy nemzedéki integráció? Erdélyi középiskolások átalakulásban.* Limes–Új Mandátum, Kolozsvár–Budapest
- VERESS Károly
- 1999 *A nemzedékváltás szerepe a kultúrában.* Pro Philosophia–Polis, Kolozsvár
- VETÉSI László
- 1978 Mobilitás a bürkösiek párválasztásában. In: IMREH István (szerk.): *Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 73–92.
- 1982 Szász–magyar etnikai folyamatok Bürkösön. In: HERÉDI Gusztáv (szerk.): *Methamorphosis Transsylvaniae. Korunk Évkönyve.* Kolozsvár, 64–97.
- 1996a Szórványszolgálat és egyház. In: BODÓ Barna (szerk.): *Jelen és jövő a szórványkutatásban.* Szórvány Alapítvány, Temesvár, 35–41.
- 1996b Szórvány-e a szórvány? Szórványban élünk-e, vagy csak bennünk él a szórvány? Vitaindító önmagunkhoz – búcsú egy neurozistól és egy félreértett fogalomtól. *Romániai Magyar Szó.* dec. 21–22
- 1999 Iskola a nyelvhatáron. *Korunk* X. (10) 9–21.
- 2000 Szórványstratégia – nemzetstratégia. *Magyar Kisebbség* VI. (2) 172–214.
- 2001 *Juhaimnak maradéka. Anyanyelv, egyház, peremvilág: Sorskérdések a nyelvhatáron.* KOMP-PRESS–Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár

- 2005 Kisebbségi egyházak és a szórvány. Töprengések a gondozásról, megtartásról és kutatásról. In: ILYÉS Zoltán – PAPP Richárd (szerk.): *Tanulmányok a szórványról*. Gondolat–MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 115–128.
- 2007 Tenni vagy nem lenni! Erdélyi szórványfeladatok és a cselekvési lehetőségek paradigmái az unió kapujában. In: BALOGH Balázs – BODÓ Barna – ILYÉS Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás*. Lucidus Kiadó, Budapest, 257–269.
- VÍGH Károly
- 1999 *Asszonyok és férfiak tiüköre. Tanúvallomások a XVII. századból*. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda
- VINCZE Gábor
- 1999 *Illúziók és csalódások. Fejezetek a romániai magyarság második világháború utáni történetéből*. Státus Könyvkiadó, Csíkszereda
- 2000 *Magyar vagyon román kézen. Dokumentumok a romániai magyar vállalatok, pénzintézetek második világháború utáni helyzetéről és a magyar–román vagyonjogi vitáról*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
- VISKI Károly (szerk.)
- 1941–1943 *A magyarság néprajza*. I–IV. Második kiadás. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest
- VITOS Katalin
- 2005 A körösfőiek gazdasági migrációja. In: HORVÁTH István (szerk.): *Erdély és Magyarország közötti migrációs folyamatok*. Scientia Kiadó, Kolozsvár, 173–198.
- VOFKORI László
- 1978 A településhálózat és a városiasodási folyamat az Udvarhelyi-medencében. In: IMREH István (szerk.): *Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 263–279.
- 1984 A társadalmi mobilitás, a foglalkozási-területi átrétegződés vetületei Székelyudvarhelyen. In: EGYED Péter (szerk.): *Változó valóság. Városkutatás*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 178–201.
- VOFKORI Mária
- 1999 *Társadalmi és gazdasági változások az udvarhelyszéki Havasalján a 17–18. században*. (Erdélyi Tudományos Füzetek, 226.) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár

WASS György

1994 *Zselyk. Egy magyar falu Beszterce-Naszód megyében.* (A Néprajzi Látóhatár Kiskönyvtára, 4.) Györffy István Néprajzi Egyesület, Debrecen

WEBER-KELLERMANN, Ingeborg

1986 A „nyelv-sziget-néprajz”-ban jelentkező interetnikus viszonyok kérdéséhez. In: KOVÁCS Emese (szerk.): *Néprajzi szöveggyűjtemény II.* Tankönyvkiadó, Budapest, 107–126.

ZAKARIÁS Erzsébet

2000 *Asszonyélet Erdővidéken.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely

2006a *Moldvai csángó hétköznapiak. Miesnapok képei.* Koinónia Kiadó, Kolozsvár

2006b „Édesanyám kicsi korban megtanított...” *Tanulmányok a hagyományos társadalomra jellemző asszonyi tudás kérdésköréből.* Triade Könyvkiadó, Kolozsvár

ZSIGMOND Erzsébet

1995 *Sirató. Életem panaszos könyve.* Sajtó alá rendezte KESZEG Vilmos. (Kriza János Néprajzi Társaság Könyvtára, 1.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

ZSIGMOND Győző

1995 Egy népszokás, kiabálás a hegybe és interetnikus vonatkozásai a Mezőségen. In: KRUPA András – EPERJESSY Ernő – BARNA Gábor (szerk.): *Kultúrák találkozása – kultúrák konfliktusai.* Magyar Néprajzi Társaság, Békéscsaba–Budapest, 199–202.

1999 Erkölcsi normák érvényesítése Szent György-napi szokásokban. In: Uő (szerk.): *Szokás és erkölcs.* Magyar Köztársaság Kulturális Központja, Bukarest, 103–108.